

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för socialt arbete

”Vi är väl som vilken familj som helst”

En kvalitativ studie om föräldrars upplevelser av sitt familjehemsföräldraskap

Socionomprogrammet

C- uppsats

Författare: Therese Östanbäck, Jennifer Karlsson och Idha Berggren

Handledare: Monica Nordenfors

Abstract

Titel "Vi är väl som vilken familj som helst" – en kvalitativ studie om familjehemsföräldrars upplevelser av sitt föräldraskap.

Författare: Therese Östanbäck, Jennifer Karlsson och Idha Berggren

Nyckelord: Familjehem, familjebilder, föräldraskap

Syftet med studien är att undersöka familjehemsföräldrarnas upplevelser och föreställningar om uppdraget som familjehem i relation till föräldraskap och familjebilder.

Våra frågeställningar är:

- Vilka bilder har familjehemsföräldrarna av familj och föräldraskap?
- Vad innebär familjehemsföräldraskapet? Hur ska en familjehemsförälder vara?
- Betraktar familjehemsföräldrarna uppdraget som ett arbete? Hur resonerar de kring den ekonomiska ersättningen?
- Vad har föräldrarna för erfarenheter av familjehemsföräldraskapet och hur har det förändrat synen på uppdraget?

Insamlingen av empirin har skett genom sju intervjuer och en fokusgrupp med tre deltagare. Vi har analyserat resultatet utifrån modern familjeteori och socialkonstruktivistiskt perspektiv, samt utifrån tidigare forskning.

Resultat

Våra respondenter framhåller att det är viktigt att familjehemsföräldrar kan ge barnet trygghet, kärlek, normalitet, rutiner och gränser. Detta för att barnet ska få en bra grund att stå på för att de ska kunna möta samhällets krav och normer. Informanterna framhåller vissa specifika egenskaper och kompetenser som en familjehemsförälder behöver ha: att kunna känna empati, att vara flexibel, att vara ödmjuk, samt att ha förmåga att lyssna på andra och att kunna reflektera över sig själv och sin roll. De anser att det är viktigt att spendera mycket tid med barnet och att som förälder vara tillgänglig.

Drygt hälften av familjehemsföräldrarna uppger att de ser kärnfamiljen som en karaktäristisk bild av vad en familj innebär för dem. Den andra hälften av våra informanter resonerar kring att en familj inte behöver bestå av en typisk kärnfamilj, utan kan ha annan konstellation.

Majoriteten av våra informanter ser sitt föräldraskap som ett arbete och anser att de därmed är berättigade till att få ekonomisk ersättning. En av familjehemsföräldrarna menar att om uppdraget ses som en arbetsinsats kan det öka professionalismen av och legitimiteten i insatsen .

Respondenternas svar är ambivalenta i frågan om den ekonomisk ersättning i form av arvudet. Flertalet anser att arvudet är en nödvändighet för att orka engagera sig i uppdraget och betonar att det är kostsamt att ha ett extra barn i familjen. Flera av dem efterfrågar även mer handledning och stöd i sin föräldraroll från socialtjänstens sida.

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Inledning.....	1
1.2 Syfte.....	2
1.3 Frågeställningar.....	2
1.4 Avgränsningar.....	3
1.5 Förförståelse.....	3
1.6 Begrepp.....	3
1.6.1 Familjehem.....	3
1.6.2 Det traditionella familjehemmet.....	3
1.6.3 Familjebilder.....	3
2 Bakgrund	4
2.1 Historik.....	4
2.2 Uppdraget - familjehem.....	5
2.3 Avtalet.....	6
2.4 Arvodet.....	6
2.5 Omkostnadsersättningen.....	7
2.6 Föräldraskapet.....	7
2.7 Utredning av familjehem.....	9
2.8 Kälvestensmetoden.....	9
2.9Handledning och stöd.....	10
3 Tidigare forskning	10
3.1 Familjehemsuppdraget.....	10
3.2 Motiv till åtagande av familjehemsuppdrag.....	11
3.3 Familjehemsföräldraskapet.....	11
3.4 Familjehemsmödrar – familjehemsfäder.....	12
3.5 Familjebilder.....	12
3.6 Familjehemsbilder.....	13
3.7 Ekonomisk ersättning.....	13
3.8 Sammanfattning av tidigare forskning.....	14
3.9 Motiv till vår studie utifrån tidigare forskning.....	14
4 Teoretiska perspektiv	15
4.1 Socialkonstruktivism.....	15
4.1.1 Familjen ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv.....	16
4.2 Familjeteoretiska begrepp.....	16
4.2.1 Familj och hem.....	17
4.2.2 Den tänkta familjen och ideal.....	17
4.2.3 Föräldraskapet.....	18
4.2.4 Relationer.....	19
4.2.5 Ansvarsområden.....	19

5 Metod	20
5.1 Kvalitativa intervjuer	21
5.2 Fokusgrupp.....	21
5.3 Urval.....	21
5.4 Datainsamling.....	22
5.5 Genomförandet av fokusgrupp och kvalitativ intervju.....	22
5.6 Validitet.....	23
5.7 Genrealiserbarhet.....	24
5.8 Reliabilitet.....	25
5.9 Etiska ställningstagande.....	25
5.10 Intervjuareffekt och ledande frågor.....	26
5.11 Analys av intervjuresultatet.....	27
6 Resultat och analys	28
6.1 Vilka bilder har familjehemsföräldrarna av familj och föräldraskap?.....	29
6.1.1 Familjkonstellationer.....	29
6.1.2 Det traditionella familjehemmet.....	31
6.2 Vad innebär familjehemsföräldraskapet? Hur ska en familjehemsförälder vara?.....	33
6.2.1 Föreställningar om familjehemmet och föräldraskapet.....	33
6.2.2 Föreställningar om uppdraget.....	33
6.2.3 Medias förmedlade bild.....	33
6.2.4 Fördomar i närmiljön.....	34
6.3 Det delade föräldraskapet.....	35
6.4 Familjehemsföräldrarnas egenskaper och vad de behöver kunna ge barnet.....	37
6.4.1 Trygghet och kärlek.....	37
6.4.2 Rutiner och gränser.....	40
6.4.3 Normalitet.....	41
6.4.4 Omsorg	42
6.5 Betraktar familjehemsföräldrarna uppdraget som ett arbete? Hur resonerar kring den ekonomiska ersättningen?.....	45
6.5.1 Definition av arbete.....	45
6.5.2 Är familjehemsföräldraskap ett arbete?.....	45
6.5.3 Familjehemsföräldrarnas resonemang kring den ekonomiska ersättningen.....	47
6.6 Vad har föräldrarna för erfarenheter av familjehemsföräldraskapet och hur har det förändrat synen på uppdraget?	50
6.6.1 Erfarenheter.....	50
6.6.2 Positiv respons.....	51
6.6.3 Hur har familjehemsföräldraskapet förändrat synen på uppdraget?.....	52
7 Avslutande diskussion	53
7.1 Slutsatser.....	53
7.2 Reflektioner.....	55
7.3 Vidare forskning.....	55

8 Referenslista.....57

9 Bilaga.....60

    9.1 Intervjuguide.....60

1.1 Inledning

Här presenteras vår inledning, syfte och frågeställningar samt vår egen förförståelse och avgränsningar vi gjort. Vi redogör även för centrala begrepp som återkommer i vår uppsats; familjehem, den traditionella familjen och familjebilder.

Syftet med en familjehemsplacering är enligt Höjer (2001) att ett barn, vars föräldrar inte är kapabla att tillfredställa barnets behov av kärlek, omsorg och fostran, istället ska få dessa behov tillgodosedda av andra vuxna, som kan verka som komplement till de biologiska föräldrarna. Höjer (2001) refererar till Hessle (1988) som menar att de vanligaste skälen till en placering är att föräldrarna har missbruksproblem och/eller psykiska problem. Majoriteten av föräldrarna lever i en sämre social situation än befolkningen i övrigt, exempelvis saknar många av dem utbildning och arbete, vilket medför viss risk för svårighet att klara av sitt föräldraskap.

Omkring 15 000 barn och unga var vid något tillfälle under 2006 placerade enligt Socialstyrelsen inom familjehems- eller institutionsvården. Insatsen familjehem är den vanligaste placeringsformen (Socialstyrelsen, 2006). I SVT: s program Agenda uppgavs 071111 att det stod ungefär 700 barn och unga i Sverige på kö för en placering. I Göteborgs kommun fanns det 90 barn/unga som väntade på att komma till ett hem (SVT Agenda, 071111).

Regnér (2006) fastslår att det i både svenskt och internationellt socialt arbete finns ett starkt stöd för familjen som ideal för hjälp och bistånd till behövande barn och unga. Familjehemsvårdens kvalitet är beroende av hur familjehemsföräldrarna förhåller sig till den förändring som det innebär att ta emot ett placerat barn i sitt hem. Att öppna sitt hem för ett placerat barn innebär omställningar på många olika områden och framför allt omstruktureras föräldraskapet och relationerna i familjen (Höjer, 2001). Förutsättningarna för familjehemsföräldraskap ser olika ut beroende på exempelvis anledningen till placeringen, de biologiska föräldrarnas föräldraförmåga och samarbetsvilligheten i uppdraget.

För familjehemsföräldrarna kan det kännas som att de gör en betydelsefull insats för ett barns välmående och framtidsutsikter. Dock kan många av dem uppleva en svår balansgång mellan att känslomässigt knyta an till barnet och rädsla över att mista den relation som de byggt upp. Det ställs även stora krav på familjehemsföräldrar att ta emot och hårbärgera barnets otrygghet och känslomässiga konflikter, vilket kan medföra att familjehemsföräldrar upplever sin roll som påfrestande och komplicerad (Thorsén, 1991).

I dagens samhälle kan vi se olika skildringar av familjehemsvården, ur både positiva och negativa aspekter. Vi ställer oss undrande till vad dessa bilder innefattar och är därmed intresserade av att titta närmare på familjehemsföräldrarnas egna upplevelser av insatsen och hur de uppfattar och diskuterar kring familjehemsföräldraskapet. Vår intention är att få dem att resonera kring föreställningar de själva och omgivningen har om uppdraget de åtagit sig. Vi vill undersöka hur de upplever att familjehemsföräldraskapet har förändrat synen på uppdraget och hur de resonerar kring den ekonomiska ersättningen som insatsen för med sig.

Vårt intresse för ämnesvalet väcktes via den negativt vinklade bild av behandlingsinsatsen familjehem, som vi upplever att media förmedlat under senare tid. Debatter om att familjerna åtar sig uppdrag enbart för egen vinning skull och att barnen i vissa fall blir utnyttjade och/eller misshandlade har uppmärksammats. De familjer som är välfungerande och som har positiva

erfarenheter tror vi upplever svårigheter att göra sina röster hörda, då de negativa bilderna har en tendens att ta överhand och skapar större nyhetsintresse. För att illustrera vår uppfattning av denna bild följer nedan ett utdrag från en artikel om barn som vuxit upp i familjehem:

Erik kände sig väldigt ensam under tonåren. Han fick aldrig chansen att rota sig i sin fosterfamilj. "Det blev aldrig någon trygghet för mig", säger han. Likadant är det för många av Sveriges elva tusen fosterbarn. (DN 07-01-09)

Vi tror att det än idag lever kvar vissa föreställningar om familjehemsvården, vilket vi antar kan leda till svårigheter vid nyrekrytering. Därför är vår förhoppning att vi kan få fram en mer nyanserad bild av familjehemsföräldraskap och att dessa föreställningar synliggörs och leder till vidare reflektion.

1.2 Syfte

Syftet med studien är att undersöka familjehemsföräldrarnas upplevelser och föreställningar om uppdraget som familjehem i relation till föräldraskap och familjebilder.

Utifrån syftet anser vi dessa frågeställningar vara relevanta:

1.3 Frågeställningar

- Vilka bilder har familjehemsföräldrarna av familj och föräldraskap?
- Vad innebär familjehemsföräldraskapet? Hur ska en familjehemsförälder vara?
- Betraktar familjehemsföräldrarna uppdraget som ett arbete? Hur resonerar de kring den ekonomiska ersättningen?
- Vad har föräldrarna för erfarenheter av familjehemsföräldraskapet och hur har det förändrat synen på uppdraget?

1.4 Avgränsningar

Vi väljer att enbart intervjua familjehemsföräldrar på grund av att vi enbart vill rikta in oss på föräldrarnas egna upplevelser av det specifika föräldraskapet som familjehemsuppdraget innebär. Vår studie berör därmed inte de biologiska barn eller de familjehemsplacerade barnens perspektiv. Vi har även valt att inte studera de andra parterna som är inkluderade i familjehemsärendena, exempelvis familjehemssekreterarna, de biologiska föräldrarna och barnets resterande nätverk. Dock tror vi att detta hade varit intressant, men på grund av begränsat tidsutrymme och svårigheter att komma i kontakt med nämnda respondenter så valde vi att begränsa oss till enbart familjehemsföräldrarna. För att intervjua barn och unga tror vi även att det krävs viss erfarenhet och specifika intervjutekniker, för att få fram reliabelt material.

1.5 Förförståelse

Författarna Gilje och Grimen (1995) tar upp hur förförståelsen påverkar forskningsprocessen och menar att när människan försöker förstå något görs detta alltid mot bakgrund av vissa premisser. För att kunna finna fokus, vad vi skall leta efter, måste vi ha en viss grundkunskap för riktning i sökandet. Genom vår utbildning har vi fått ta del av kunskap och förståelse utifrån samhällets olika perspektiv av begreppen familj, föräldraskap och relationer, samt hur dessa interagerar i en social kontext. Under praktikterminen var två av oss på familjeenheter inom socialtjänsten och kom därmed i kontakt med olika parter i familjehemsvården. Där gjordes exempelvis hembesök i familjehem, så kallade matchningar mellan dessa och placeringsaktuella barn och uppföljningar av insatser. En av oss har även egna erfarenheter som biologiskt barn i familjehem, som i sin tur har skapat en förförståelse för innebörden av familjehemsföräldraskapet. Bilderna som media förmedlar har även de skapat en viss föreställning hos oss om familjehemmet som behandlingsinsats.

1.6 Begreppsavsnitt

1.6.1 Familjehemsbegreppet

Vi väljer att använda oss av familjehemsbegreppet och inte benämna det som fosterhem, fosterföräldrar eller fosterbarn. Om tidigare forskare valt att använda begreppet fosterhem använder vi detta begrepp när vi refererar till denna forskning. Anledningen till att vi valt att använda oss av familjehemsbegreppet är att detta numera används inom socialtjänsten och bland andra myndigheter. Vi vill förmedla en nyanserad bild och anser att möjligheten till detta ökar i och med användandet av familjehemsbegreppet, då det fokuserar på familj och inte på fostran.

1.6.2 Det traditionella familjehemmet

Med detta begrepp menar vi den, så kallade traditionella bilden av familjehem och syftar till Höjers (2001) forskning, som framställer den typiska bilden av familjehemsföräldrar som ett par med ett stabilt äktenskap och en traditionell könsrolls fördelning. Paret är boende på landsbygden och identifieras som arbetarklass eller lägre medelklass och har ofta ett socialt engagemang.

1.6.3 Familjebilder

Vi vill med detta begrepp klargöra vilka bilder våra respondenter har kring en familj och om, och i så fall hur det kan påverka utformandet av familjehemsföräldraskapet. Regnér (2006) menar att alla har en föreställning kring vad en familj är. Hon framhåller att det ofta är den familj som individen är uppvuxen i som bidrar till uppfattningen om hur en "normal" familj ser ut.

2 Bakgrund

I detta avsnitt presenteras begrepp som ger en förståelse för familjehemsvården och vår studie. Några av dessa begrepp är uppdraget – familjehem och stöd och handledning. För att skapa en bakgrundsförståelse inleder vi med en kort historik presentation.

2.1 Historik

Redan år 1685 etablerades Allmänna barnhuset i Stockholm, vars uppgift var att ta emot och förmedla barn till familjehem. Flertalet placerades hos bönder, fiskare och torpare genom kyrkan och prästens ingripanden. Det fanns barnlösa par och gifta som mist ett barn som anmälde sitt intresse till barnhuset, samt de människor som enbart såg till de ekonomiska fördelarna med att ha barn som hjälp i arbetet. Den obefintliga kontrollen medförde att i princip vem som helst kunde ta emot fosterbarn i sitt hem. Barnen som råkade illa ut hade enbart tur om det i omgivningen fanns initiativkraftiga personer som kunde slå larm om vanvård och valde att se till barnens bästa. Barnhuset började då använda sig av ett system, där den ekonomiska ersättningen betalades ut först när barnet visats upp för präst eller på barnhuset, som en form av garanti för barnets överlevnad. I slutet av 1800-talet fick Sveriges tjänsteläkare i uppdrag att redovisa sina erfarenheter av fosterbarnsvården, dessa nedslående bilder visade hur illa fosterbarn levde, vilket ledde till att läkarna begärde lagstiftning om tillsyn av dessa barn (Wähländer, 1990).

Under början av 1900-talet kritiserades svenska staten för att ignorera barnhemsbarn och barn i fattiga och/eller dysfunktionella familjer. Debattörer krävde lagar som kunde ge myndigheter möjlighet att omhänderta dessa barn när deras situation blev ogynnsam. 1902 instiftades den första lagen som skulle möta dessa behov. Samma år kom en lag som skulle reglera vad som skulle ske med barn och unga med kriminellt och/eller omoraliskt beteende (Pervin, 2007). 1924 inrättades Barnavårdslagen som innebar att läkarnas kunskap än en gång kom att få stort inflytande. I samhället fanns då få professionella socialarbetare och synen som förmedlades om barnen var att de styrdes av drifter med svårhanterlig karaktär. Drifterna var nödvändiga att kontrollera och sågs som en avvikelse från normaliteten. Arbetet fick därmed en mer diagnostisk prägel, där barnens livs- och familjesituation inte hade någon stark förankring i fosterbarnsvården. Detta faktum medförde också en mer humanistisk syn på fosterbarnens situation men även en stark tilltro till medicinen som definitiv prognosgivare (Höjer, 2001).

Under 40- och 50-talen ökade de professionella socialarbetarna i antal och den psykodynamiska teorin fick stort inflytande för arbetet. Intresset riktades särskilt till de tidiga barnåren och inte sällan mor - barn relationen, där modern ofta skuldbelades. 1960 kom en ny, mer detaljerad lag om samhällets vård av barn och unga, som beskrev allmänna skyligheter att ingripa om ett barn far illa. På 70- och 80-talen fick objektrelationsteorin stark genomslagskraft, som lade fokus på den primära anknytningen och i Sverige kom projektet ”Barn i kris” att få stort inflytande för fosterbarnsvården. Projektet resulterade i ett antal rapporter som bidrog till att lyfta fram ett relationsorienterat synsätt i förhållandet mellan fosterbarn och fosterföräldrar. Den sociala barnavården kom att inbegripas i Socialtjänstlagen som stiftades 1980 och som än idag är i bruk, dock i omarbetad version (Höjer, 2001).

Den diagnostiska bilden av familjehemsplacerade barn som fanns i början av 1900-talet har förändrats. Idag ska potentiella familjehem utredas innan placering kan bli aktuell, till skillnad från förr. Även utbildning och handledning rekommenderas av bland annat Familjehemmens

Riksförbundet. Socialtjänstens arbete präglas numera av ett helhetsperspektiv på utsatta barns situation, detta märks framförallt i utredningar där föräldrarnas egen förmåga, arv och miljö tillskrivs en stor betydelse. Idag genomförs ofta barnavårdsutredningar utifrån BBIC, Barns Behov I Centrum. Denna utredningsmall utgår från en helhetssyn på barnets situation (Socialstyrelsen, 2006).

2.2 Uppdraget - familjehem

Det kan finnas flera skäl till att ett barn placeras, ett av skälen kan vara föräldrarnas oförmåga att kunna tillgodose barnets behov av omvårdnad, trygghet och god fostran. Ett annat skäl kan vara att barnets eget beteende gör att det utsätter sig själv för en påtaglig risk när det gäller hälsa och utveckling. En placering kan antingen ske efter en ansökan från föräldrarna eller med deras samtycke. Den är då frivillig och bygger på stöd enligt socialtjänstlagen (SoL). Om föräldrarna däremot inte samtycker till placeringen ansöker socialnämnden hos länsrätten om vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Länsrätten beslutar sedan om barnet ska omhändertas (Thorsén, 1991).

Enligt SoL 5 kapitlet 6 § får ett barn inte utan socialnämndens medgivande tas emot för stadigvarande vård och fostran i ett hem, som inte tillhör någon av föräldrarna eller någon annan person som har vårdnaden om barnet. Lagen kräver att hemmets förmåga och lämplighet att tillgodose det aktuella barnets behov utreds. Minst en gång var sjätte månad ska socialnämnden överväga om vården fortfarande behövs, om inte så ska vården upphöra, alternativt övergå i en frivillig placering.

Vid en familjehemsplacering är socialnämnden alltid skyldig att upprätta en övergripande vårdplan, där socialtjänstens bedömning av vårdbehovet tydligt ska framgå för barnet, dess föräldrar och vårdnadstagare. I planen ska det ges en beskrivning av barnets behov, vårdens målsättning, samt vem som är ansvarig för genomförandet av insatsen. Vårdplanen kan sägas utgöra en bas för samarbetet mellan socialtjänsten, föräldern och andra myndigheter och är en förutsättning för uppföljning av vården. Den ska undertecknas av alla berörda parter vilket även inkluderar barn över 15 år.

I de flesta fall kan vårdplanen behöva kompletteras med en behandlingsplan, vilket ytterliggare är en beskrivning av hur insatserna ska genomföras och den blir därmed ett konkret verktyg i den löpande vården (Socialtjänstlag SFS 2 001:453).

En tydligt utformad plan leder till att alla inblandade i placeringen vet vem som skall göra vad och vilka roller som var och en förväntas ha. Detta leder till att många missförstånd undviks och att samarbetet fungerar bättre (Thorsén, 1991).

Det framgår av SoL 6 kapitlet 1 § att socialnämnden ansvarar för att insatsen ska vara utformad så att den främjar barnets samhörighet med anhöriga och andra närstående, samt kontakt med dess hemmiljö under placeringstiden. I uppdraget som familjehem ingår det att samarbeta med barnets biologiska föräldrar och övriga nätverk. Familjehemmet ska stimulera till en god och nära kontakt med föräldrar och nätverk och medverka till umgänge. Syftet med familjehemsvården är att barnet ska kunna återförenas med sin ursprungsfamilj och för att underlätta detta är det viktigt att barnet har en bibehållen kontakt med föräldrarna. Det är också viktigt, för barnet och familjehemmet, att ha kontakt med andra viktiga personer i nätverket runt barnet. Dessa personer

kan vara till hjälp för att förstå olika reaktioner och beteende hos barnet och hjälpa det att bibehålla sin känsla av identitet och sammanhang (Thorsén, 1991; Erman, 2003).

2.3 Avtalet

Enligt SoL 6 kapitlet 4 § skall vård i familjehem bedrivas i samråd med socialnämnden. Thorsén (1991) anser därför att ett skriftligt avtal ska upprättas mellan socialnämnden och familjehemmet om vad som skall ingå i uppdraget. Nedan följer de uppgifter som brukar finnas med i detta avtal:

Avtalstidens längd/upsägningstid

Oftast nämns ingenting om uppdragets längd och varaktighet, vilket kan skapa en osäkerhetskänsla hos familjehemsföräldrarna och en källa till konflikter mellan parterna.

Familjehemmets respektive socialnämndens åtagande, det vill säga, rättigheter och skyldigheter
Erman (2003) skriver att familjehemsföräldrarna har samma ansvar att genomföra den vård och fostran av det placerade barnet som de flesta föräldrar normalt ger sina egna barn.

Familjehemsföräldrarna förväntas även samarbeta med andra aktörer som, till exempel socialsekreterare, familjehemssekreterare och BUP- personal (Höjer, 2001). Socialnämnden har enligt SoL skyldighet att särskilt beakta vad hänsynen till barnets bästa kräver.

Arvode och omkostnadsersättning

Familjehemmet får ekonomisk ersättning, vilket består av en arvodes- och en omkostnadsdel, för det uppdrag de utför åt kommunen.

Vi väljer vidare att utveckla uppdragets ekonomiska ersättning, eftersom det är relevant för att få en förståelse av vår sista frågeställning.

2.4 Arvodet

Familjehemsföräldrarnas uppdrag ersätts med ett arvode som varierar i storlek beroende på hur omfattande arbetsinsatsen och tidsåtgången bedöms vara. Arvodet är en skattepliktig inkomst som beskattas som inkomst av tjänst, men ger inte rätt till a-kassa, sjukpenning eller pensionsförmåner. En familjehemsförälders åtagande innebär att denne ska fungera som förälder i barnets vardag, till exempel att delta vid föräldramöten, besök hos läkare, ta emot representant från socialtjänsten etcetera. Arvodet som utbetalas är uppdelat på två ålderskategorier, 0-12 år och 13-19 år. För varje barn fastställs ett bestämt arvode per månad. Det kan vid nyplacering vara svårt att bedöma barnets behov och då kan arvodet bestämmas för en begränsad period, därefter fastställs nivån på det löpande arvodet.

Barn som placeras i familjehem har i många fall sociala problem, funktionshinder eller andra påtagliga störningar av varierande omfattning. Dessa nämnda faktorer har socialnämnden tagit hänsyn till vid fastställandet av rekommendationsramen för arvodets nivåer (Bilaga till Familjehemmet nr 4, 2006).

2.5 Omkostnadsersättningen

Omkostnadsersättningen är till för att täcka de merkostnader som familjehemmet får när de tar emot barnet i sin familj. Det finns grundkostnader, som tar hänsyn till exempelvis ålder och tilläggskostnader som fastställs individuellt efter barnets speciella behov. Grundkostnaden beräknas täcka barnet grundläggande och normala behov, exempelvis livsmedel, kläder, fickpengar och förbrukningsvaror. Exempel på tilläggskostnader kan vara, barntillsynsavgift, glasögon/linser, semesterresor och färdtjänst (Bilaga till Familjehemmet nr 4, 2006).

Figuren nedan är hämtad från bilagan till tidningen Familjehemmet (nr 4, 2006) och benämns där: "Familjehemsplacering vid placering av barn och ungdom enligt SoL och LVU för år 2007." Beräkning av rekommenderad omkostnadsersättning och arvodesersättning gäller för 2007. Beloppen är beräknade på 2007 års prisbasbelopp, 40. 300 kr. Barnbidrag alternativ studiebidragsbeloppet dras av då det går direkt till familjehemmet eller ungdomen. Arvodesersättningarna grundar sig på löneläget för vissa yrkesgrupper inom vårdsektorn.

Arvodesersättning

Ålder	Grundarvode	Exempel på förhöjt arvode inklusive grundarvode		
0-12 år	4395 kr	7011 kr	8330 kr	9861 kr
13-19 år	5701 kr	7011 kr	8330 kr	9861 kr

Omkostnadsersättning

Ålder	Grundkostnad		Tilläggskostnad högsta skattefria inklusive grundkostnad	
	Kronor	% av prisbasbeloppet	Kronor	% av prisbasbeloppet
0-12 år	3527 kr	105 %	5038 kr	150 %
13-19 år	4030 kr	120 %	5710 kr	170 %

Exempel: Familjehemsföräldrar till ett placerat barn som är 8 år och inte har några tilläggsersättningar får ett arvode på 4395 kr vilket ska beskattas, omkostnadsersättningen ger 3527 kr, sammanlagt 7922 kr/månad före skatt i ekonomisk ersättning

2.6 Föräldraskapet

Det är mycket viktigt att familjehemmet har den kompetens som uppdraget och det placerade barnet kräver. Sundell & Thunell (1997) redogör för ett antal områden inom vilka familjehem bör ha kompetens, till exempel:

- att vårda och fostra samt på ett adekvat sätt lära barnet hantera känslor.
- att möta barnets fysiska, psykiska, kulturella/moraliska och intellektuella utvecklingsbehov.
- att bejaka barnets känslor för sin biologiska familj och stödja deras relationer till varandra.
- att ge barnen trygga, harmoniska relationer avsedda att bestå livet ut.
- att arbeta som medlem i ett professionellt team.

Sundell & Thunell tar i sin undersökning upp tre kännetecken för ”framgångsrika” familjehem: att familjehemmet har god erfarenhet av barn, att familjehemmet har god omsorgsförmåga, samt att familjehemmet har goda sociala relationer inom den egna familjen.

Familjehemmet urskiljer sig från ”vanliga familjer” på olika vis, dels genom att barnet som placerats i de flesta fall inte har någon biologisk koppling till familjen. Enligt Höjer (2001) innebär en placering i familjehem att barn som kommer från dysfunktionella familjer med få resurser hamnar i resursstarka och kompetenta familjer, med en livsstil som ofta skiljer sig från deras tidigare miljö.

Familjehemsplacerade barn behöver, precis som alla barn och ungdomar, ovillkorlig kärlek, trygghet, omvårdnad, respekt, frihet och gränser och tydliga budskap av engagerade vuxna. Dessa barn behöver det dock oftast i större omfattning (Thorsén, 1991). Barnet skall må bra och utvecklas positivt och få tidigare brister kompenserade i familjehemmet (Höjer, 2001). Det som är speciellt för fosterbarn är att de till exempel behöver hjälp med att komma in i de nya rutinerna och reglerna som gäller i familjehemmet, vilket kräver tålamod och tid. Eftersom barnet skiljs från sin ursprungsfamilj förlorar det en del av sig själv, detta kräver att familjen möter barnet med förståelse och hjälp med att bearbeta denna förlust (Thorsén, 1991).

Att vara familjehemsförälder skiljer sig på flera punkter från det biologiska föräldraskapet. Höjer (2001) anser att det finns en tvetydighet i uppdraget, eftersom familjehemsföräldrarna förväntas ge en kvalificerad och god omsorg till barnet utan för den skull ersätta barnets biologiska föräldrar. Familjehemsföräldrarna saknar bestämmanderätt i åtskilliga frågor som rör barnet eftersom de biologiska föräldrarna fortfarande är juridiska vårdnadshavare. Familjehemsföräldern ska knyta an till barnet, ge värme och kärlek och samtidigt älska det ”lagom” så att separationen inte blir för svår (Linden, 1984).

I boken ”Byta föräldrar” (1982) skriver Linden om hur familjehemsföräldrar känslomässigt kan hålla sig tillbaka för att inte konkurrera med den biologiska föräldern. Det är inte heller säkert att barnet väcker så starka känslor hos familjehemsföräldrarna som de hade hoppats på. Andra familjehemsföräldrar älskar barnet som sitt eget och tänker inte på vad som ingår i uppdraget. För dem kan tanken att barnet ska flytta tillbaka till de biologiska föräldrarna kännas som ett hot och det kan vara svårt att se fördelarna med en nära och god kontakt mellan barn, biologiska föräldrar och andra anhöriga. Enligt Linden behöver familjehemmet stöd att balansera och bearbeta sina ofta starka och motstridiga känslor för barnet. Att inte knyta an till barnet kan botten i att familjehemsföräldern känner sig främmande för mycket i barnets personlighet och saknar kunskap om dess bakgrund. Barnet delar inte samma verklighet som familjehemsföräldrarna och

det kan därför vara svårt att förstå varför barnet reagerar som det gör i olika situationer. Vid påfrestningar i familjen är det lätt att slitningarna fokuseras på att barnet inte har vuxit upp i familjen på samma sätt som de egna barnen. Att älska barnet ”för mycket” kan betyda att familjehemsföräldern tycker synd om barnet och överbeskyddar det. Barnet kanske inte behandlas på samma sätt som de egna barnen då föräldern inte tillåter sig att bli arg om barnet gjort något som det inte får.

2.7 Utredning av familjehem

Den första kontakten med socialförvaltningen sker vanligen per telefon (Sundell m.fl. 1997). Den intresserade familjen får då bland annat, berätta om familjens sammansättning, medlemmarnas ålder, boendeförhållanden, arbete samt motiven till att vilja bli familjehem. Om inga större tveksamheter uppkommer under telefonsamtalet bokas ett hembesök (Jonsson m.fl. 1983). I normala fall besöks den aktuella familjen av 1-2 handläggare vid ett par tillfällen (Thorsén, 1991). Vid dessa tillfällen samtalar parterna kring hur den eventuella utredningen kommer att gå till och vad det innebär att vara familjehem. Vid dessa besök försöker handläggarna också skapa sig en bild av familjen utifrån deras hemmiljö. Handläggarna gör även utdrag ur social- och polisregister på alla vuxna i familjen, om någon nekar till detta avbryts utredningen. Familjehemsföräldrar får inte ha dömts för narkotikabrott, misshandel och sexuella övergrepp (Thorsén, 1991, Jonsson m.fl., 1983).

Om alla parter efter inledande träffar fortfarande är positiva till en placering görs en djupare utredning utifrån till exempelvis Kälvestensmetoden (Jonsson m.fl. 1983). Det finns idag ingen lagstiftning som reglerar hur en familjehemsutredning ska genomföras eller vilken metod som ska användas. Genom att utreda efter denna metod får familjehemsutredarna en mer fördjupad kunskap om familjens lämplighet och förutsättningar för att bli familjehem. Familjen får även kunskap om vad det innebär att vara familjehem och en möjlighet att själva på ett tidigt stadium ta ställning till om de verkligen vill och är lämpliga som familjehem (Erman 2003).

2.8 Kälvestensmetoden

Kälvestensmetoden är en halvstrukturerad intervjumetod som utarbetats av A-L. Kälvesten där syftet är att få utförlig information om de blivande familjehemsföräldrarna. Frågorna som ställs är bland annat baserade på föräldrarnas historia, deras förebilder i föräldraskapet, familjens rollfördelning och samspel, samt deras sätt att kommunicera med varandra (www2.riksdagen.se, 2001). Intervjun tar 2-3 timmar och genomförs med båda makarna samtidigt, var för sig. När intervjun är genomförd tolkas den tillsammans med en handledare och två-tre veckor senare görs ett nytt besök, då parterna gemensamt samtalar kring tolkningen av intervjun. Familjen får sedan ta del av de skäl som finns eller inte finns för fortsatt samarbete (Jonsson m.fl. 1983).

Det har inte gjorts någon utvärdering av Kälvestensmetodens funktion, även om den använts sedan början på 1980-talet. Kritiker uppfattar vissa frågor som ålderdomliga och anser att andra frågor

saknas. Det är vanligt att socialtjänsten i respektive kommun anpassar innehållet i den ursprungliga Kälvestensmetoden för att uppväga dess brister (www2.riksdagen.se).

2.9Handledning och stöd

Enligt SoL 6 kapitlet är socialnämnden skyldig att ge familjehemmen råd, stöd och annan hjälp som de behöver för att på bästa sätt utföra sitt uppdrag. Detta kan till exempel betyda att familjehemmen har en tät och regelbunden kontakt med socialsekreterarna, att de får möjlighet till handledning från socialtjänsten, samt avlastning och utbildning (Socialtjänstlagen 2001:453). Wåhländer (1990) skriver att vad stödet och hjälpen innebär handlar om en individuell bedömning från familjehem till familjehem. För en del innefattar det stöd och handledning, medan andra snarare anser att det handlar om att få den utbildning och information uppdraget kräver.

Killén (1991) refererar i sin bok ”Svikna barn” till en undersökning av Stone & Stone från 1983. Undersökningen visade att socialarbetarnas investeringar av tid för stöd och handledning för familjehemsföräldrarna var den faktor som var stark förbunden med en lyckad placering. Det är viktigt att socialarbetaren ger familjehemmen tid och insikt för vad de ska och kan påverka i förhållandet till uppdraget. Enligt Linden (1982) kan det vara svårt för socialtjänsten att upptäcka svårigheter hos familjehemmen vid en telefonkontakt. Det kan därför vara bra om familjehemsföräldrarna och socialsekreterarna träffas regelbundet för att skapa en ömsesidig relation och för att hitta en bra handledningsform.

3 Tidigare forskning

---

detta stycke presenterar vi tidigare forskning inom familjehemsvården. Vi fokuserar på teman, exempelvis familjebilder och familjehemsföräldraskap, som är relevanta för förståelsen av vår uppsats och sist presenterar vi motiv till vår studie.

3.1 Familjehemsuppdraget

Höjers avhandling från 2001 fokuserar på familjehemsföräldrarnas relation med varandra men även relationen mellan föräldrarna och barnen. Hon studerar vad som sker i ”Familjehemmets inre liv”, när en vanlig familj blir en särskild sorts familj.

Höjer refererar till en undersökning av Eastman, som framhåller ett antal faktorer av betydelse för hur familjehemsföräldrar lyckas med sitt uppdrag. Dessa faktorer är: att ha en god relation till socialsekreteraren, framförallt i början av placeringen, att familjehemsföräldrarnas relation till barnet påverkar utfallet av vården, att familjehemsföräldrar som kunde tolerera attityder och värderingar som var olika deras egna hade större chans att lyckas och att det var positivt om familjehemmet klarade av att hantera osäkerhet. Ytterligare faktorer är att kunna ”dela sig” mellan den egna familjen, barnet och socialsekreterarna, att ha en öppen attityd i förhållande till den egna familjen, att ha kunskap om sig själv och sina egna reaktioner, att ha förmåga att sätta

barnets behov före sina egna och att verka utifrån ett barnperspektiv, samt att ha en positiv attityd till barnets biologiska föräldrar (Höjer, 2001).

Landfors har i sin c-uppsats "Förälder på uppdrag av samhället" (2006) gjort en kvalitativ studie av hur familjehemsföräldrar beskriver sitt uppdrag, hur villkoren för familjelivet påverkas och deras roll som primär vårdgivare. Hon har använt generell och ekologisk systemteori och anknytningsteori som teoretisk utgångspunkt för studien. Enligt Landfors beskriver familjehemsföräldrar sitt uppdrag utifrån relationen till det placerade barnet. Detta innebär att vara tillgänglig för barnet, att stå ut med att gränser testas och kunna vara ett stöd då barnet periodvis inte mår så bra. Samtliga respondenter beskriver att problem i kontakten med de biologiska föräldrarna kan vara en svårighet, eftersom den är en stor del i uppdraget. Kontakten är viktig för barnet men är tids- och energikrävande för familjehemsföräldrarna. Utifrån systemteori tolkas resultaten som att de biologiska föräldrarna har stor inverkan på familjehemmet. Familjehemsföräldrarna har ett behov av att finna en strategi för hur dessa system ska förhålla sig till varandra, bland annat för att kunna hantera den maktlöshet som många av familjehemsföräldrarna kan uppleva i relationen till de biologiska föräldrarna.

3.2 Motiv till åtagande av ett familjehemsuppdrag

Den tidigare forskningen inriktar sig till stor del på familjehemsföräldrarnas motiv till att anta sig uppdraget.

Höjer (2001) refererar till Stymne och Sandbergs som delar in familjehemsföräldrarnas motiv i tre huvudkategorier; behovsmotiv, kompetensmotiv och sociala motiv. Den förstnämnda kategorin innefattar behovet att ge och få kärlek, kompetensmotivet innebär att anta den meningsfulla uppgiften att fostra ett barn, som också ses som en utmaning att bemästra, det sociala motivet handlar om att kunna hjälpa en medmänniska och göra en samhällsnyttig insats. Höjer (2001) refererar i sin avhandling till Vinterhed som definierar familjehemsföräldrar som "emotionella överskottsmänniskor", de har funnit sig tillrätta i sina roller som föräldrar och vill ge ännu mer och i gengäld får de en förstärkt identitet som föräldrar. Hon menar också att en del familjehemsföräldrar åtar sig uppdraget med anledning av att det ses som ett alternativ till förvärvsarbete och ger ekonomisk ersättning.

Triseliotis m.fl. (2001) menar att beslutet att bli familjehemsförälder är komplext, men i huvudsak grundat på att tycka om att ta hand om barn, anse att man har någonting gott att erbjuda, en önskan att göra något samhällsnyttigt och att det passar in i den aktuella familjesituationen. Höjer (2001) menar att det placerade barnet kan fylla ett tomrum vid barnlöshet eller när biologiska barn flyttat hemifrån. Barnet ses som någon att bry sig om samt att familjehemsföräldern får en möjlighet att känna sig behövd.

3.3 Familjehemsföräldraskapet

Nordenfors har skrivit avhandlingen "Ett reflexivt syskonskap" (2006), som behandlar familjehemsföräldrarnas egna barns upplevelser. Nordenfors menar att familjehemsföräldraskapet till största del är ett så kallat socialt föräldraskap, eftersom det inte är de biologiska banden, utan de sociala, som ligger till grund för föräldraskapet. Familjehemmet är ett öppet system, som har

svagare gränser och som till viss del blir offentligt i och med att myndighetspersoner och även barnets biologiska föräldrar måste tas emot. Familjen som en plats dit familjemedlemmarna kan dra sig tillbaka från omvärlden förändras i och med att familjen blir familjehem. Vid en familjehemsplacering används en privat familj för en offentlig behandlingsinsats och det är familjen och dess omsorg som förmodas utgöra den positiva åtgärden för barnet. Det krävs då att familjehemsföräldrarna är flexibla och kan hantera förändringar.

De familjehemsföräldrar Landfors (2006) intervjuade beskrev rollen som primär vårdgivare som att ha en föräldraroll, utan att vara förälder. Samtliga respondenter menade att det viktigaste i rollen är att ge mycket trygghet. De framhöll också att de ofta får arbeta mycket med normer och värderingar, samt att de bemöts av frågor eller testningar som de aldrig mött hos sina biologiska barn. Utifrån anknytningsteorin ser Landfors resultatet som att familjehemsföräldern svarar på barnets anknytningsbeteende, genom att ge uppmärksamhet, initiera kontakt och svara på barnets signaler. Tolkningen är att det som familjehemsföräldrarna beskriver som trygghet även skulle kunna ses som att de försöker skapa en anknytning till barnet. Beskrivningarna av att barnen testar sina familjehemsföräldrar tror Landfors beror på att de inte haft den tidiga självklara anknytningen, eftersom barnen inte vuxit upp med familjehemsföräldrarna, utan haft en grundläggande anknytning till sina biologiska föräldrar.

3.4 Familjehemsmödrar- familjehemsfäder

I vår studie har vi inte fokus på ett könsperspektiv, dock intervjuar vi både kvinnor och män och kan därmed urskilja tendenser till skillnader och likheter i deras svar. Det finns tidigare forskning som inriktar sig specifikt på familjehemsmödrar respektive familjehemsfäder. Newstone (1999) menar att män oftast åtar sig ett familjehemsuppdrag på hustruns initiativ och att de upplever att det är hon som har huvudansvaret. I studien framkommer det att fädernas engagemang varierar kraftigt, från att de ser sig som stödjande åt sin partner till att de beskriver sig som mycket aktiva i omsorgen till barnet.

Höjer (2001) konstaterar att mannen genom att bli familjehemsförälder blir mer delaktig i omsorgsuppgifter. Däremot behöver inte delaktigheten innebära att arbetsuppgifterna makarna har dem emellan delas upp rättvist, dock samtalar och diskuterar föräldrarna mer med varandra, samt gemensamt löser de problem som uppkommer.

Höjer menar också att kvinnor som är familjehemsmödrar vill använda sin kompetens som mammor till att hjälpa ett behovande barn, de beskriver sig som kunniga och dugliga mödrar och framhåller att omsorg om barn är en mycket viktig del av deras liv. Det är också i huvudsak kvinnorna som utövar omsorgen om barnet, vilket upplevs som tillfredsställande.

Familjehemsbarnet ses som en livsplan, ett gemensamt sätt för familjehemsföräldrarna att förverkliga sig själva och i den bemärkelsen lever fosterföräldrarna upp till de postmoderna idealen av självförverkligande. Familjehemsföräldrar blir tvungna att förhandla kring hur de ska utforma föräldraskapet och reflektera över sig själva i sina roller som fäder och mödrar. Dessa betänkanden formar och stärker föräldraskapet och den enskilda familjekulturen, då föräldrarna tillsammans behöver hitta förhållningssätt för att klara uppdraget.

3.5 Familjebilder

I Regnérs avhandling "Familjebilder" – om klientfamiljer, kontaktfamiljer och idealfamiljer (2006), undersöks familjebilder i relation till insatsen kontaktfamilj. Regnérs har analyserat frågor som; vilka familjebilder finns i samhället, hur ser en ideal familj ut och hur påverkas dessa bilder insatsen kontaktfamilj? Regnérs menar att alla har en föreställning om vad en familj är och att det finns två olika varianter av familjebilder, dels den generaliserade och dels den internaliserade. Den generaliserande familjebilden omfattar föreställningen om vad en bra och god familj är och den påverkas av bilder utifrån; hur familjekonstellationerna faktiskt ser ut i dagens samhälle och hur svenskt nutida familjeliv beskrivs i media. Den internaliserade familjebilden består av erfarenheter från den egna uppväxtfamiljen; hur förhållandet till föräldrarna såg ut och betoningen av deras kvaliteter som positiva respektive negativa.

Regnérs (2006) har gjort intervjuer med föräldrar i olika familjekonstellationer och låtit dem resonera kring begrepp som idealfamilj, normalfamilj och föräldraroll. Idealfamiljen beskrivs oftast som en kärnfamilj, med starka känslor, god gemenskap och mycket omtanke mellan föräldrar och barn. Denna familj präglas av sammanhållning, trygghet och respekt. Regnérs menar att egenskaperna vanlighet och normalitet ses som läkande och goda kvaliteter hos familjen. I idealfamiljen kan aktiviteter utövas tillsammans och konflikter lösas på ett sunt sätt. Samtidigt ställer sig många av föräldrarna, både klientfamiljer och kontaktfamiljer, i undersökningen ifrågasättande och skeptiska till om det finns någon familj som kan kallas för idealfamilj eller normalfamilj. Föräldrarollen innebär ett ansvarstagande för barnets utveckling där det centrala i ett gott föräldraskap beskrivs i form av att ge kärlek, vara tillgänglig och engagerad i barnen, samt att kunna sätta gränser och ha gott om tid för att umgås med dem. Mäns respektive kvinnors föräldraroller beskrivs till viss del på olika sätt, men framförallt betonas vikten av föräldrarna samarbetar i föräldraskapet.

3.6 Familjehemsbilder

Höjer (2001) presenterar forskning kring familjehemsföräldrars sociala sammanhang; ålder, klasstillhörighet, boendesituation och relationen till partnern. Hon menar att den "typiska" bilden av vilka som väljer att bli familjehemsföräldrar enligt tidigare forskningsresultat är ett par med ett stabilt äktenskap, det vill säga, skilsmässofrekvensen är låg, de har en traditionell könsrolls fördelning, de är socialt engagerade, boende på landsbygden och identifieras som arbetarklass eller lägre medelklass.

Höjer refererar också i sin avhandling till Kälvesten och Börjeson som menar att fosterföräldrar ofta är personer med ett socialt intresse och en känsla av solidaritet för mindre lyckligt lottade medmänniskor. Det finns ett överskott av resurser i dessa familjer. Överskottet innebär att familjerna är tillfreds med sig själva och sina förhållanden och samtidigt utrustade med exempelvis människointresse, energi, känslkraft, intelligens och tid.

Höjer framhåller även att föreställningar om det goda familjehemmet ofta grundar sig på "traditionella värden" om hur familjelivet ska levas. Detta med en bild av en välfungerande kärnfamilj, bestående av mamma, pappa och barn som lever ett gott liv tillsammans. Familjehemsföräldrar ska leva ett tryggt och stabilt liv, samt ha ett "överskott" av värme och kärlek, som kan verka gynnande för ett behövande barn. Föräldrarna måste också klara av att

omstrukturera sitt föräldraskap, för att hitta nya sätt att relatera till barnen och bli en annan sorts förälder än de kanske tidigare varit åt sina biologiska barn.

3.7 Ekonomisk ersättning

Höjer (2001) har forskat om familjehemmens syn på den ekonomiska ersättningen och fastslår att det bland föräldrarna till viss del förekommer en ambivalent inställning till arvodet. Många tyckte att det är en svår fråga, de ansåg inte att det känns helt givet att få pengar för omsorgen om ett barn, samtidigt som de kunde se sig som förtjänta av ersättningen de får, eftersom det fungerar som en form av erkännande att arbetet de utför är av betydelse. De flesta familjehemsföräldrar såg dock arvodets existerande som relevant och att det inte på något sätt gör det svårare för dem att ge barnen kärlek. Drygt hälften av föräldrarna ansåg att arvodet var för lågt tilltaget och inte tillräckligt anpassat till arbetsinsatsen de utför.

Flera av föräldrarna är dock mycket noga med att påpeka att de inte åtar sig uppdraget på grund av den ekonomiska ersättningen. Åtskilliga har dock upplevt att omgivningen ibland kan ha föreställningar om att de mottar stora summor för sitt familjehemsföräldraskap och därför kan de uppleva att omgivningen tittar snett på dem och känna att de måste förklara och försvara sitt föräldraskap.

3.8 Sammanfattning av tidigare forskning

Höjer (2001) menar att den bilden av ett ”typiskt” familjehem representeras av ett par med ett stabilt äktenskap, att de är socialt engagerade och bor på landsbygden. Höjer refererar till Kälvesten och Börjeson som menar att fosterföräldrar ofta är personer med ett socialt intresse och en känsla av solidaritet för mindre lyckligt lottade medmänniskor. I dessa familjer finns det ett överskott av resurser. Höjer konstaterar att familjehemsföräldrarna förhandlar kring hur de ska utforma föräldraskapet och reflekterar över sina roller, för att hitta förhållningssätt att klara uppdraget.

Regné (2006) menar att alla har en föreställning om vad en familj är och att det finns två olika varianter av familjebilder, dels den generaliserade och dels den internaliserade. Idealfamiljen beskrivs oftast som en kärnfamilj, med starka känslöband, god gemenskap och mycket omtanke mellan föräldrar och barn. Föräldraskapet innebär ett ansvarstagande för barnets utveckling där det centrala i ett gott sådant beskrivs i form av att ge kärlek, vara tillgänglig och engagerad i barnen, samt att kunna sätta gränser och ha gott om tid för att umgås med dem. Enligt Landfors (2006) ses även trygghet som en viktig central aspekt i ett föräldraskap. Hon talar om att kontakten med de biologiska föräldrarna ibland var problematisk, vilket upplevdes som en svårighet eftersom den upptog en så pass stor del.

Höjers studie visar att det råder en ambivalent inställning till det ekonomiska arvodet. De flesta ansåg att de hade gjort sig förtjänta av arvodet eftersom de utförde en arbetsinsats, samtidigt var det inte helt givet att ta emot pengar för att ta hand om ett barn.

Flera av föräldrarna är påpekade dock att de inte åtar sig uppdraget på grund av den ekonomiska ersättningen men att de upplever att detta är en vanlig föreställning hos omgivningen, och att de tvingas förklara och försvara sitt föräldraskap.

3.9 Motiv till vår studie utifrån den tidigare forskningen

Vi upplever att det inom vårt område finns ett begränsat utbud av studier och därmed ser vi relevans för vår undersökning. Tanken med den kvalitativa ansatsen är att lyfta fram familjehemsföräldrarnas egna upplevelser, tankar och reflektioner. Vi anser att det finns ett behov av att få fram en nyanserad bild av hur familjehemsföräldraskapet kan upplevas och hur detta kan påverka föräldrarnas familjebilder.

Vår förhoppning är att denna studie ska ge en bild av våra respondenters upplevelser och föreställningar om uppdraget, i relation till föräldraskap och familjebilder.

4 Teoretiska perspektiv

Relevant för vår uppsats är teoretiska perspektiv som fokuserar på upplevelser och föreställningar kring föräldraskap och familjebilder. Vår utgångspunkt är ett socialkonstruktivistiskt perspektiv där olika föreställningar kring familjebilder är en av utgångspunkterna.

Vi använder oss även av familjeteoretiska begrepp som till exempel familj, ideal, föräldraskap och ansvarsområden, vilket är något som framkommit under vårt insamlade av material och som ansågs vara viktiga för våra familjehemsföräldrar.

4.1 Socialkonstruktivism

Vi har valt att använda oss av ett socialkonstruktivistiskt perspektiv som beskriver familj och föräldraskap som socialt konstruerat.

Huvudsakligen fokuserar teorin på hur individen betraktar omvärlden och att denna bör ses som en social konstruktion. En grund i socialkonstruktivism är att inga handlingar är naturbestämda utan att de är socialt konstruerade. Genom att människan kategoriserar verkligheten ges företeelser mening och därigenom skapas den egna uppfattningen av världen. Språket är något som över tid har skapats av människorna och ger förståelse för verkligheten. Utifrån det socialkonstruktivistiska perspektivet har varje enskilt ord betydelse där orden utgör kategorier för olika sätt att förstå innebörden av dess kontexter. Dessutom framhålls att människor reagerar olika beroende på i vilka sammanhang de enskilda orden förekommer (Berger & Luckman, 1979).

Berger & Luckman beskriver den socialkonstruktivistiska teorin utifrån tre grundstenar:

1. Samhället är en mänsklig produkt.
2. Samhället utgår en objektiv verklighet.
3. Människan är en social produkt.

Dessa tre grundstenar kopplas samman av externalisering, objektivering och internalisering. Människan har en naturlig benägenhet att skapa vanor och dessa vanor externaliseras, det vill

såga sprider sig till andra. När andra individer tar till sig dessa vanor leder det till att institutioner bildas. Ett samhälle består av flera sådana institutioner samt en objektiv verklighet, det vill säga verkligheten existerar oavsett individerna som befolkar den. Därtill finns verkligheten inom individen. Ett barn internaliserar den sociala världens normer, anpassar sig efter dessa och tar dem för givna och blir därmed en social produkt. Institutionerna blir därav en av de viktigaste grundstenarna för att upprätthålla den sociala ordningen i ett samhälle (Berger & Luckman, 1979, Hübner, 2001, Wenneberg, 2001).

Institutionaliseringen måste ske med en kollektiv överensstämmelse över hur verkligheten ska betraktas, för att kunskap och sanningar ska bli legitima. Genom användandet av dessa sanningar skapar samhället individer, samtidigt som institutioner, exempelvis familjen skapas, återskapas och omskapas av individen. När förståelse av en viss företeelse är socialt anpassad, till exempel bilden av kärnfamilj som idealfamilj, leder detta till att bilden upplevs som en självklarhet och att den därmed förhindrar nyreflektion. Bilden av kärnfamiljen ifrågasätts därför inte på grund av sin starka förankring i samhället (Johansson, 2006).

4.1.1 Familjen ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv

Johansson (2006) skriver att familjen kan ses som en grundläggande del av samhället men även som en social konstruktion. Bäck-Wiklund och Bergsten (1997) talar om att familjen bör ses som en konstruktion snarare än en verklighet, även om konstruktionen visar sig som en högst uppenbar sanning.

Familjen har konstruerats på många varierande sätt under olika sociala och kulturella sammanhang i historien. Johansson (2006) talar om de bilder som finns som kännetecknar en naturlig familj. Hon ger exempel på kärnfamiljen, som hon anser framställs som ett sådant ideal. Den innefattar två personer av olika kön med gemensamma barn som bor ihop, vilket bidrar till att det som avviker från denna bild betraktas som ”onormalt”. Familjen är något vi lever i med ett nät av sociala relationer och som formas genom hur vi talar om den. Den formas även i den verklighet människor faktiskt lever i.

Regnér (2006) refererar till Bourdieu som liksom många andra socialkonstruktivister, påstår att familjen tycks vara det mest naturliga och allmängiltiga sociala konstruktionen. Han anser att det finns behov av att familjen förstås utifrån sociala sammanslutningar som benämns med ordet familj. Bourdieu menar att en familj sammanbinds av familjemedlemmarnas relationer och band till varandra och att dessa skapas och utvecklas i vardagslivet. Han menar också att familjekänslan leder till att familjen som konstruktion kan upprätthållas. Bourdieu anser att det ifrån familjen hämtas modeller för hur mänskliga relationer bör vara och påstår att definitioner av familjerelationer fungerar som grund när vi bedömer alla sociala relationer.

Regnér framhåller även att olika myndigheter bidrar till konstruktion av familj och ger socialtjänsten som exempel där det finns vissa kriterier, som bedömningsgrunder för familjehemsuppdrag eller berättigande till kontaktfamiljsinsats, att uppfylla. När en socialekreterare ”antar” att vissa familjer kan erbjuda hjälp eller bedöms behöva hjälp understöds konstruktionen av familj, genom att skapa kriterier som grundar sig på socialekreterarens egna familje- och föräldrabilder.

Vi väljer vidare att belysa familjen ur det konstruktivistiska perspektivet utifrån respondenternas syn på familjebilder och konstellationen av dessa.

4.2 Familjeteoretiska begrepp

Vi har inte valt att utgå från någon renodlad teori om föräldraskap, utan använder oss av familjeteoretiska begrepp. Vi utgår från Bäck-Wiklund och Bergstens (1997) begrepp om det så kallade moderna föräldraskapet, samt Bäck-Wiklund och Lundströms (2001) publicerade forskning om barns vardag i det senmoderna samhället.

4.2.1 Familj och hem

Varken i Sverige eller i andra länder finns någon klar innebörd av familjebegreppet, utan detta kan innefatta alltifrån en ensamstående förälder till en omfattande släktkrets. Bäck-Wiklund och Bergsten (1997) menar dock att det i Sverige finns en benägenhet att tolka begreppet förhållandevis snävt. I vardagligt tal dras ofta jämförelser med kärnfamiljen, trots att denna familjekonstellation numera inte alls finns i sådan skala som förr i tiden. Antalet ökade skilsmässor har påverkat familjen och bildat ”tvåkärnefamiljer”, där makarna gått isär och format nya familjer på var sida eller enföräldersfamilj. Därmed har familjeliv och föräldraskap förändras både till form och innehåll menar Bäck-Wiklund och Bergsten. Om kärnfamiljen innan sågs som familjepolitikens minsta syntes framträder istället nu individen som en jämställd och autonom enhet.

Bäck-Wiklund och Bergsten (1997) anser att familjen är central för individen eftersom denne där skapar sociala band och meningsskapande sammanhang. Detta bidrar till att relationer formas, individuella önskningar möts och arbete och ansvar jämkas samman. I familjelivet möts föreställningar om skyldigheter och rättigheter, men även drömmar och verklighet. I detta skapas och omskapas konstruktioner av verkligheten och individernas självbilder, i en dynamisk process.

Familj och hem är två begrepp som nära hänger samman när individer talar om familj. Hemmet ses som en symbol för familjens gränser och ramen inom vilka föreställningar om materiella och immateriella familjeattribut ryms. Beroende på familjemedlemmarnas egna erfarenheter utformas familjelivet och hemmet. Såväl föräldrar som barn inkluderas i familjeskap och baseras på förekomsten av ett gemensamt hem, där det finns utrymme för familjeroller att utvecklas (Bäck-Wiklund och Bergsten, 1997).

4.2.2 Den tänkta familjen och ideal

Som individ är du beroende av familjen eller liknande sammanslutningar, där den gemensamma nämnaren bygger på ömsesidiga värderingar. Familjen är något vi lever i dagligen men är även en bild som vi har med i våra tankar. Den familj som vi lever vårt vardagliga liv i kan präglas av konflikter och motstridiga viljor. Vardagen kan vara splittrad och instabil till skillnad från vår tänkta familj, som kännetecknas av att alltid vara tillgänglig och pålitlig. Dessa bilder kan inte förenas då gapet dem emellan alltid kommer att finnas där menar Bäck-Wiklund och Lundström

(2001). Vi skyddar dock den tänkta familjen ibland genom att dölja och mystifiera det familjeliv vi lever i till vardags.

När Bäck-Wiklund och Bergsten (1997) talar om familjelivets förebilder och verklighet menar de att det idag finns en känsla av bristande gemenskap. Männens drömmar har en mer instrumentell karaktär, medan kvinnor förknippar familj och gemenskap som sammanhängande begrepp i högre grad. Familjegemenskapen är ett ideal som finns rotat i fina och ljusa minnen från barndomen, från en annan tid, i en annan situation. Gemenskapen formas i varje ny familj utifrån mannens och kvinnans individuella historia och upplevelser. Hur individen handskas med den ideala verkligheten och den upplevda och hur dessa två ställs mot varandra och formar upplevelser menar Bäck-Wiklund och Bergsten (1997) handlar om reflexivitet. De egna upplevelserna ska sedan ställas mot andra individers upplevelser, vilket kan skapa frustration men även ambivalens.

Att både män och kvinnor förhåller sig till traditionella och moderna föreställningar om familj, föräldraskap och kön menar Bäck-Wiklund och Bergsten (1997). Traditionella föreställningar kan enligt dem bli synliga i empiriska studier, men de kan även finnas i omtolkning och legitimering i nya situationer. Hur individen reflekterar och förhåller sig till dessa ofta ganska motsägelsefulla bilder av traditionellt och modernt beror på individens personliga historia och aktuella situation. Bilderna av man, kvinna och familj är både mång- och entydiga. Tydligt enligt Bäck-Wiklund och Bergsten (1997) är de traditionellt differentierade köns-, föräldra- och familjeideal, som fortfarande lever kvar i kulturen. Dock introduceras parallellt tydliga moderna icke-differentierade jämställdhetsideal. Varje man och kvinna har därmed att förhålla sig till denna blandning och försöka skapa egna individuella föreställningar av familj, föräldraskap och kön.

4.2.3 Föräldraskapet

Bäck-Wiklund och Bergsten (1997) menar att föräldraskap kan ses som ett individuellt projekt, då en process av identitetsförändring och identitetskapande sker. Föräldraskap kan även ses som ett gemensamt projekt i och med att föräldrar och barn förutsätter varandra. För att föräldern ska uppfatta sig som "fullständig" måste andra människor i omgivningen godkänna och acceptera individualiteten. Ett ömsesidigt erkännande föräldrarna emellan är grundläggande. Hur föräldrarna agerar i sin roll påverkas av vad de anser att ett gott föräldraskap innebär.

Rutiner och gränser

Bäck-Wiklund hänvisar till Bech-Jørgensen (1994) som menar att skapandet av rutiner innebär att klara vardagen och betrakta rutiner som en "symbolisk ordning av självklarheter". Normer skapas för att identifiera situationer och sedan kunna handla utefter dem. Rutin kan ses som en inövad vana men i det senmoderna samhället måste individen ständigt reflektera över sitt handlande och anpassa det till aktuell situation. När den symboliska ordningen av självklarheter bryts tvingas vi till nya lösningar och förhandlingar, det är dessa som kan skapa oro men som även öppnar möjligheter. Rutiner skapar trygghet, förutsägbarhet och "normalitet" (Bäck-Wiklund och Lundström, 2001).

Normalitet

Normalitetsbegreppet betraktas som en naturlig del i ett föräldraskap. Normaliteten ses som läkande och en viktig beståndsdel i familjen och som ett tillstånd att sträva efter. Begreppet refererar till en norm, ett mål och till det som bör anammas samt pekar på hur vi som människor borde vara (Regnér, 2006).

Omsorg

Centrala delar av omsorgsbegreppet är föreställningar om relationer, samhörighet och en vilja att skapa en känsla av välbefinnande för andra. I familjelivet är det föräldrarna som är ansvariga för vård och uppfostran. Jennifer Masons har utvecklat en modell för att förstå begreppet omsorg inom familjen som fokuserar mer på aspekten att bry sig om. Enligt Mason är omsorg en aktivitet som innefattar moral, känsla och tanke. Utgångspunkten är inte bara det praktiska ansvarstagandet som följer med omsorg utan hon fokuserar även på situationen och hur deltagarna integrerar och handlar gentemot varandra. Enligt Mason finns det två sätt för att skapa en vidare förståelse för begreppet omsorg. Dessa är inkännande aktivitet och aktiv känslighet.

Inkännande aktivitet innebär att individen tar hänsyn till andras preferenser och svara på deras behov, vilket är ett sätt att engagera sig i andra. För att förstå varför vissa individer engagerar sig i andra, medan andra inte gör det är det viktigt att titta på perspektivet inkännande aktivitet i kombination med aktiv känslighet.

En inkännande aktivitet kan utvecklas till en aktiv känslighet då individen utvecklar en känsla av ansvar för andra människor (Regnér, 2006).

4.2.4 Relationer

Bäck-Wiklund och Bergsten (1997) refererar till Giddens (1992) som menar att det senmoderna samhället har skapat ett klimat där det råder relationer av öppen karaktär. Relationerna kännetecknas av ambivalens och mångfald, där de tidigare begreppen stabilitet och varaktighet bytts ut. Detta får konsekvenser menar Giddens i hur vi förhåller oss till varandra och påverkar i högsta grad familjelivet och föräldraskapet, där en öppen dialog och möte på lika villkor krävs. Dessa resonemang kan ses som ideala men har bidragit med svårigheter att bygga stabila och långvariga relationer, något som är av oerhörd vikt för barnet som behöver trygghet och tillit.

Giddens menar att det globala och lokala informationsflödet manar individen till att omskapa och återskapa sin identitet och livsval, vilket tvingar människan att reflektera över sig själv och sina beslut på ett sätt som är nytt och typiskt för dagens samhälle. De sociala förändringarna sker snabbare och dess påverkan är mer omfattande på sociala praktiker och påverkar individen på ett djupare plan menar Giddens (1992). Vi lever i ett reflexivt senmodernt samhälle som innebär att individens identitetsskapande rör sig mellan olika ställningsstaganden till information från omgivningen.

4.2.5 Ansvarsområden

Tidigare forskning tyder på att män oftast åtar sig ett familjehemsuppdrag på hustruns initiativ och att de upplever att det är hon som har huvudansvaret. Fädernas engagemang varierar kraftigt, från att de ser sig som stödjande åt sin partner till att de beskriver sig som mycket aktiva i omsorgen till barnet (Newstone, 1999).

I familjen förekommer oftast en delning i ansvarsområden, där det ekonomiska ansvaret ses som ett och omsorgsansvaret som ett annat. Paralleller kan här dras till lönearbete och omsorgsarbete. I "Det moderna föräldraskapet" menade samtliga män och kvinnor att de upplevde sig själva som lönearbetande och bidragande till familjens ekonomi. Detta till trots upplevde flertalet män huvudansvar för familjens ekonomiska överlevnad. Alla kvinnor uppgav att de kände huvudansvar när det kom till hemarbete och omsorg för barn. På så sätt lever en traditionell och könsspecifik uppdelning av ansvar och arbete kvar i samhället (Bäck-Wiklund och Bergsten 1997).

5 Metod

I detta avsnitt redogör vi för hur vi har gått tillväga vid insamlandet av den empiri som används i uppsatsen samt vilka utgångspunkter vi haft. Vi tar upp varför vi valde den metod som vi gjorde och vårt tillvägagångssätt vid exempelvis vårt urval och genomförandet av intervjuerna.

I syftet uppger vi att vi vill undersöka familjehemsföräldrarnas upplevelser av sitt föräldraskap i relation till familjebilder och ekonomisk ersättning. Vårt metodiska tillvägagångssätt i denna uppsats har varit fokusgrupp och kvalitativ intervju. Tanken med de valda metoderna är att fånga familjehemsföräldrarnas beskrivningar av sin upplevda verklighet, vilket innebär att en kvalitativ ansats anses vara en användbar metod (Kvale 1997).

Vid valet av metod är det väsentligt att den lämpar sig för studiens forskningsområde. En kvalitativ metod syftar till att få en djupare förståelse av det forskningsområde som studeras (Holme & Solvang 1997). Wibeck (2000) beskriver att kvalitativ forskning syftar till att klargöra ett fenomenets karaktär eller egenskaper, medan kvantitativ forskning handlar om att fastställa mängder. Den kvalitativa forskningen söker primärt efter fenomenets innebörd eller mening, medan den kvantitativa forskningen primärt söker efter dess förekomst eller frekvens. Vårt intresse med studien är att komma underfund med de tankegångar familjehemsföräldrarna kan ha kring sitt föräldraskap och vi anser på så sätt att vi kommer åt tänkandets karaktär och egenskaper, men även dess innebörd och mening.

Fördelar som vi ser med den valda intervjumetoden är den ger ett rikligt material, även med få respondenter. Den kan även fånga olika personers uppfattningar om ett ämne och därmed ge en bild av mångfalden i människors erfarenheter kring ett forskningsområde. I en intervju skapar intervjuaren och respondenten kunskap tillsammans genom relationen som uppstår i intervjusituationen (Kvale 1997). En nackdel som kan ses med metoden är att den inte ger lika stor möjlighet till statistisk generaliserbarhet, som användandet av en kvantitativ studie hade

kunnat ge (Marlow 2000). Kvantitativ metod ger dock inte samma möjlighet till samspel mellan intervjuare och respondenter och det finns inte heller tillfälle att fånga upp individuella olikheter på samma sätt (Kvale 1997).

Vi har i denna studie genomfört tre parintervjuer, en enskild intervju och en fokusgrupp bestående av tre personer.

5.1 Kvalitativ intervju

Steinar Kvale (1997) menar att intervjuer är en överlägsen metod för insamling av information om människors upplevelser, tankar och perspektiv på sin egen personliga livsvärld. För att få tillträde till denna livsvärld talar Kvale (1997) om att det bygger på att forskaren har en underförstådd kroppslig och emotionell form av vetande och använder sig själv som forskningsinstrument. Enligt författaren är forskarens hantverksskicklighet en viktig grund för att erhålla tillförlitlig kunskap, där de viktigaste inslagen är kontroll, ifrågasättande och teoretisering. Kontroll innebär att forskaren intar ett kritiskt granskande förhållningssätt till sig själv och sin analys och tydligt anger de perspektiv som anläggs på det område och de fenomen som undersöks. Frågor som "vad", "varför" och "hur" är viktiga instrument i en ifrågasättande hållning till det arbete som utförs.

5.2 Fokusgrupp

Fokusgrupper är en form av gruppintervju där deltagarna diskuterar ett ämne som är förutbestämt av forskarna. Syftet är att samla in data till undersökningen genom det samtal som förs i gruppen. Forskaren får därmed en kollektiv bild, "den allmänna meningen", om det specifika området. Denna metod är till sin fördel vid studier om kulturella attityder och föreställningar, eftersom det i dialogen med andra framkommer hur människan värderar, förstår samband och drar paralleller. Att kunna prata öppet med de övriga deltagarna är en förutsättning för att kunna få ta del av gruppmedlemmarnas attityder. Det är därför av vikt att föra samman homogena grupper, särskilt vid mer känsliga ämnen (Larsson m.fl., 2005).

Fördelarna med denna metod är att perspektiven på ämnet breddas, då deltagarna kan föra fram sina åsikter samtidigt som de andra lyssnar och fyller på med sina egna erfarenheter.

Interaktionen mellan deltagarna möjliggör ett stort djup i svaren på frågorna som blir belysta ur en mängd perspektiv, trots få deltagare.

Vi är medvetna om att deras tankegångar kan vara svåra att fånga, men vi tror att chanserna till detta ökar i gruppintervjuer, där resonemang och diskussion förs och individen inte har samma tid att tänka efter och formulera sina svar som i enskilda intervjuer.

Nackdelarna som förts fram mot metoden är att den genom deltagarnas sammansättning, gruppens interna dynamik, observatörens förmåga att leda intervjun och frågeguidens utformning kan leda till ett begränsat resultat av intervjun (Wibeck, 2000).

5.3 Urval

Vid urvalet av deltagare till insamlingsmetoderna gick vi tillväga på flera olika sätt. Till att börja med tog vi kontakt med berörda socialsekreterare inom familjehemsenheterna i Göteborg. När vi inte fick respons från dessa gick vår förfrågan vidare till kranskommunerna, Kungsbacka, Partille, Lerum, Borås, Alingsås och Kungälv, även där var gensvaret svalt. Efter dessa besked beslöt vi oss för att ge ut förfrågan via nätet genom en förening för familjhem. Vi presenterade vår uppsatsidé och vårt syfte med studien. Urvalskriterierna var att respondenter skulle ha erfarenhet av familjehemsföräldraskap. Genom forumet fick vi sedan kontakt med tre föräldrapar som var villiga att delta i studien. Vårt kontaktnät bestående av exempelvis kollegor, användes sedan för att finna resterande informanter. Bryman (2001) benämner denna sorts urval som bekvämlighetsurval, vilket innebär att urvalet består av de personer som för tillfället finns tillgängliga för forskaren. Detta anser vi varit ett bra sätt för oss att få tag på lämpliga deltagare till vår undersökning då socialtjänsten inte kunde vara behjälplig. Vår erfarenhet är att familjehemsföräldrar tillhör en grupp som kan upplevas vara svår att komma i kontakt med, eftersom uppdraget inte är synligt för omgivningen.

När vi fått kontakt med respondenterna fördes telefonkontakt där vi berättade mer grundligt om hur vi skulle gå tillväga metodmässigt och vi bestämde tillsammans tid och mötesplats. De respondenter vi fick kontakt med kände i sin tur andra familjehemsföräldrar som var positiva till att delta i vår studie. Urvalet kan därför också sägas ha baserat sig på snöbollsurval (Svenning, 2003).

Wibeck (2000) diskuterar om lämpligt antal deltagare i en fokusgrupp. Hon menar att ett deltagarantal i en fokusgrupp inte bör vara färre än fyra och inte fler än sex personer. Till vår fokusgrupp fick vi endast tre deltagare och detta kan ses som en nackdel då materialet hade kunnat bli mer omfattande om fler informanter deltagit. Om antalet däremot hade varit större än sex personer tror vi att det hade funnits en risk att några fallit utanför diskussionen. Dessutom kan det medföra svårigheter för observatören att följa diskussionen.

5.4 Datainsamling

Vi har använt oss av både primär och sekundär datainsamling. Primärdata beskriver Svenning (2003) som det material som är specifikt för en viss studie och som bildar grund till analys, det vill säga i vårt fall intervjuerna och fokusgruppen. Sekundärdata innebär enligt föregående författare det material som samlats genom tidigare forskning och i andra studier. Vi har fått fram dessa data genom att studera litteratur, avhandlingar, uppsatser, artiklar samt informationssökning på internet. Vi har genom Göteborgs Universitetsbiblioteks hemsida sökt efter litteratur/information i olika databaser, så som Gunda. Litteraturen har i vissa fall haft ”några år på nacken”, vilket inneburit vissa svårigheter med att finna aktuell vetenskaplig forskning.

5.5 Genomförandet av fokusgrupp och kvalitativ intervju

Fokusgruppen inleddes med en kort presentation av syftet och formerna kring genomförandet av metoden. Vi var tydliga med att det var deras upplevelser och tankar kring uppdraget, föräldraskapet och familjebilder, som vi ville fokusera på.

Gruppintervjun utfördes i ett av respondenternas hem och varade i ca 1,5 timme och spelades in på band. Detta för att underlätta analysen av materialet utifrån bärande begrepp och åsikter som speglades i mötet.

Samtliga kvalitativa intervjuer varade mellan 45- 60 minuter och spelades även dem in på band. Vissa av respondenterna valde att bli intervjuade i sin egen hemmiljö medan andra föredrog en mer neutral plats, exempelvis institutionens lokaler. Under de kvalitativa intervjutillfällena var vi två som intervjuade respondenterna, där en av oss agerade medan den andra observerade.

Vid båda metodutförandena användes en konstruerad intervjuguide som innan den färdigställdes lästes och kommenterades av vår handledare. Efter att vi diskuterat och utvecklat den ytterligare lämnade vi frågorna vidare till ett par som är familjehemsföräldrar för att få ytterligare aspekter och synpunkter på frågorna i formuläret. Dessa synpunkter diskuterade vi sedan igenom och korrigerade de oklarheter som fanns innan första intervjun genomfördes.

Intervjuguiden (bilaga 1) baserades på uppbyggda teman, till exempel familjebilder och ekonomisk ersättning. Syftet med detta var, likt Wibeck (2000), att deltagarna skulle tala fritt kring dessa ämnen. Tanken med vår intervjuguide var att stimulera tänkandet hos deltagarna och att styra in deras initierade diskussioner för att vi skulle få relevanta svar och kunna besvara våra frågeställningar. Därmed konstruerade vi en löst formulerad guide, vi anser dock att intervjuerna var halvstrukturerade på grund av att moderatorm styrde intervjun och därmed ökade graden av struktur (Wibeck, 2000).

Att vi har valt att inte följa någon specifik ordning vid intervjutillfällena är vi medvetna om kan ha påverkat resultatet men anser att vikten ligger i att respondenten får utrymme att berätta sin upplevelse och erfarenhet kring ämnet. Vi bedömer att skillnaderna vid intervjutillfällena inte har varit avsevärt stora, utan anser att frågorna ändå har fått den plats och utrymme som krävts.

5.6 Validitet

Vid undersökningar finns det alltid en risk att man mäter något annat än vad man avser mäta. Därför måste frågan ställas om mätvärdena verkligen gäller det begrepp vi vill undersöka. Finns det anledning att ifrågasätta giltigheten, validiteten, kan hela undersökningen ifrågasättas menar Kvale (1997).

Validitetsproblemet kan kringgåas genom att använda definitioner, som användningen av ett begrepp där forskaren talar om hur han eller hon vill definiera det som mäts. I vårt fall förklarar vi resultatet utifrån specifika teman exempelvis, stöd/handledning och arbetsinsats. Giltighet är ett mått som bör överensstämma med vad mätinstrumentet avser mäta. Den kunskap som vi fått fram blir giltig beroende på upplägget av vår uppsatsplan men även på vilka metoder som används. Vid intervjun bör forskaren ifrågasätta det som sägs och kontrollera informationen som ges av respondenten för att dela förståelse (Körner/Wahlgren 2002 och Kvale 1997).

Vi anser att vår studie har relativt hög validitet då vi har mätt det vi avsett att mäta, det vill säga, respondenternas egna upplevelser och beskrivningar av sitt familjehemsföräldraskap och uppdragets innebörd.

Vid intervjuerna har vi också varit noggranna med att kontrollera att uppgifterna som respondenterna har gett oss för att försäkra oss om att vi har uppfattat dem på rätt sätt och därmed anser vi kunnat säkerställa validiteten i deras beskrivningar.

En fara för trovärdigheten som Wibeck (2000) nämner med fokusgrupper är att deltagarna kanske inte säger vad de tänker på, på grund av grupstryck eller om de överdriver för att övertyga andra om en viss åsikt. Detta nämner även Kvale (1997) som ett problem vid genomförandet av intervjuer. Wibeck menar att det kan vara så att man endast säger det som anses vara socialt accepterat och utelämnar information som inte är önskvärd. Vi kan inte vara helt säkra på att detta inte har inträffat under vår intervju. Vi tror dock att risken för det har minskat, på grund av att det rådde ett öppet klimat då respondenterna sedan tidigare kände varandra och hade en etablerad relation.

5.7 Generaliserbarhet

Kvale (1997) skriver om generaliserbarhet och menar att målet med begreppet är att skapa "lagar" för mänskligt beteende som allmängiltigt kan generaliseras. Han benämner tre former av generaliserbarhet; naturalistisk, statistisk och analytisk generalisering.

Naturalistisk generalisering vilar på personlig erfarenhet, en så kallad tyst kunskap om hur saker förhåller sig och leder till förväntningar snarare än till formella förutsägelser. Kunskapen kan verbaliseras och därmed gå från tyst till tydlig kunskap.

Statistisk generalisering innebär att undersökningspersoner väljs ut slumpmässigt från en population och resultatet av intervjun kvantifierats, vilket gör det möjligt att genomföra statistiska generaliseringar. Ofta kan inte respondenterna väljas ut slumpmässigt utan det sker utifrån andra kriterier som, till exempel tillgänglighet.

Analytisk generalisering innebär att en planerad bedömning där resultaten från en undersökning kan ge stöd för vad som kommer att hända i en annan situation. Generaliseringen bygger på analys av likheter och skillnader mellan de båda situationerna.

Genom att specificera exempel och belysa ståndpunkter kan vi göra det möjligt för läsaren att bedöma generaliserbarheten i studien. I vår uppsats har vi flitigt använt oss av citat för att förklara och fördjupa innebörden och förståelsen av resultatets generaliserbarhet.

Ju mer grundlig beskrivning vi gör av fallet ju högre validitet får generaliseringen. Syftet med generalisering är att skaffa sig kunskaper i det som är, fastställa det "allmänna och vanliga" (Kvale, 1997).

Vårt begränsade urval och även valet av urvalsmetod gör att vi anser att studien inte har särskilt hög generaliserbarhet. Vi har, till exempel inte haft möjlighet att göra ett slumpmässigt urval av respondenter. En viss generaliserbarhet upplever vi ändå dock att vi kan se, på grund av de likheter som återfanns i flertalet av våra respondenters svar.

En kvalitativ undersökning är enligt Svenning (1996) mer exemplifierande än generaliserande. Fokusgruppsundersökningar kan dock användas för att säga något om respondenternas

underliggande värderingar och åsikter (Wibeck 2000). Vi anser dock att antalet informanter i vår fokusgrupp är för litet för att kunna säga något om en större grupps värderingar kring föräldraskap och familjebilder. Undersökningen visar bara vad respondenter som ingår i studien har för åsikter kring ämnet.

Inom familjehemsvården förekommer det en del tidigare forskning, vilket kan öka trovärdigheten för vår studie och ändå ge en viss generaliserbarhet utifrån att vårt resultat stämmer väl överens med vad som har konstaterats i tidigare studier.

5.8 Reliabilitet

Reliabilitet syftar på kravet på tillförlitlighet (Malterud, 1998). Reliabilitet går ut på att metodiskt fråga sig om det finns fel och brister i studien, samt att tänka igenom vilken betydelse dessa kan ha. Faser i processen som kan vara särskilt känsliga ur en tillförlitlighetsaspekt är enligt Kvale (1997) intervjun, utskriften och analysen. Reliabilitetsfrågor ska och har i vår undersökning beaktats genom hela förloppet. Vår intervjumall skickades först till vår handledare och har dessutom testats på två familjehemsföräldrar, för att sedan bearbetas till första intervjun. Under analysfasen har vi ständigt återvänt till utskrifterna av intervjuerna för att kunna väva in materialet i analysen. Vi har övergripande diskuterat vårt tillvägagångssätt och hur tolkningarna gjorts med vår handledare och andra socionomstudenter som i likhet med oss skrivit c-uppsats. Vi har även som ambition att vara tydliga med vad som är empiri och vad som är våra tolkningar, vilket har stor betydelse i ett reliabilitetsperspektiv (Kvale, 1997).

Trots att vi tagit hänsyn till dessa frågor/aspekter kan reliabiliteten ha påverkats av att intervjuerna är genomförda på olika platser (hemma hos familjehemsföräldrarna, grupprum på institutionen), samt att endast vi som intervjuare genomfört transkriberingen (Kvale, 1997). Att vi både utfört intervjuerna och transkriberat dem medför begränsad insyn i materialet. För att öka studiens tillförlitlighet har vi försökt att beskriva tillvägagångssättet ingående och med detaljer, för att på så sätt göra undersökningen genomskinlig och bjuda in läsaren. Denne kan då bättre förstå de val vi stått inför och faktiskt valt, men även vilka konsekvenser det fört med sig för vår undersökning (Larsson, 2005). En aspekt som vi inte tror förekommit hos våra respondenter, men som kan påverka reliabiliteten är om de som intervjuas utelämnat saker för att inte röja sin identitet.

Vi anser att vår uppsats har relativt hög tillförlitlighet, detta grundar vi på att vi redovisat informanternas upplevelser av uppdraget utifrån deras egna beskrivningar. Dock upplever vi att det är svårt att generellt mäta "riktigheten" i respondenternas upplevelser på grund av att de enbart är återberättade med deras egna ord, vi hade till exempel ingen möjlighet att utföra observationer. För att öka tillförlitligheten i vår studie har vi också definierat de begrepp vi använder oss av i uppsatsen. En faktor som dock kan påverka reliabiliteten är att vi är ovana intervjuare och därmed kanske vi omedvetet ställt en del ledande frågor (se vidare Intervjuareffekt).

5.9 Etiska ställningstaganden

Under studiens gång har vi tagit hänsyn till Vetenskapsrådets fyra forskningsetiska principer dessa är följande; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 1990).

Vid vår första kontakt med en av familjehemsenheterna förklarade vi studien och dess syfte. Vi skickade sedan ut en inbjudan till enheten där en vidare beskrivning av studien gavs, bland annat hur den var upplagd och vad den skulle leda till, samt vilka villkor som gällde för respondenternas deltagande. Denna inbjudan skickades inte vidare till några familjehemsföräldrar.

Det visade sig senare att vår kontakt inte hade möjlighet att vara behjälplig i studiens fortsatta skede och därmed tvingades vi avbryta vårt arbete.

Vi skickade istället ut förfrågan på olika forum på internet och fick där tag på några av våra respondenter. Resterande fick vi kontakt med genom deras och våra egna nätverk.

Vi förklarade för respondenterna både i förfrågan och innan intervjun påbörjades att deras deltagande var frivilligt och att de när som helst kunde avbryta sin medverkan. Därmed anser vi att samtycke från respondenterna till att delta i studien har tagits emot.

Det var även viktigt för oss att säkra konfidentialitet, vilket betyder att privata uppgifter som identifierar informanten inte redovisas (Kvale, 1997). Wibeck (2000) menar att det kan vara svårt att utlova fullständig anonymitet, men att det är möjligt att uppnå konfidentialitet. Ett sätt att kunna göra detta är, att insamlat material skyddas och att namn och andra uppgifter som kan identifiera en person byts ut i transkriptionen.

För att uppnå konfidentialitet har vi i transkriptionen ersatt respondenternas namn med fingerade namn. Efter transkriptionen av utskrifterna har ljudspåren raderats och intervjuerna har sparats på vårt usb-minne, för att efter avslutat uppsatsarbete raderas.

Kvale (1997) och Larsson m.fl. (2005) talar även om en annan viktig forskningsetisk princip, individskyddskravet. Detta innebär att en person inte får utsättas för psykisk eller fysisk skada, förödmjukelse eller kränkning i samband med vetenskapliga undersökningar.

I en fokusgrupp, men även i de individuella intervjuerna, får respondenterna själva bestämma över sin delaktighet, vilket innebär att de kan välja om de vill uttala sig om ett känsligt ämne eller inte (Wibeck, 2000, Kvale, 1997). Vi tror att detta leder till att vi undviker att informanterna känner sig kränkta eller tvingade att svara på vissa frågor.

5.10 Intervjuareffekt och ledande frågor

Svenning (2003) menar att den som utför en intervju påverkar genom sin närvaro (oftast) omedvetet informanten och de svar denne ger. Detta kan ske genom faktorer som, till exempel intervjuarens kön, ålder, professionella och bakgrund som i sin tur kan leda till att respondenten svarar på så sätt som denne tror att intervjuaren vill eller förväntar sig att hon/han ska svara. Det finns också en risk att den som intervjuar inte tar reda på tillräckligt vad intervjupersonen menar med sina svar eller att denne feltolkar dem, intervjuaren tror sig uppfattat vad respondenten sagt, men i realiteten kanske så inte är fallet.

Att peka på något specifikt sätt som vi påverkat våra informanter på och därmed resultatet finner vi svårt att göra. Vi kan spekulera kring det, även om vi inte själva uppmärksammat det. Vi kan dock tänka oss att det faktum att vi till exempel är studenter och relativt unga kan ha påverkat. Att vi inte är erfarna forskare kan möjligtvis ha påverkat respondenternas syn på studien, vi kan tänka oss att det finns en risk att de därmed engagerat sig mindre i intervjuerna. I syfte att undvika att vi tolkat informanternas svar felaktigt så ställde vi kontrollfrågor, då vi upprepat svaren de gett som en fråga, för att ge dem tillfälle att förtydliga eller bekräfta vad de sagt.

Kvale (1997) visar på en annan nackdel med personliga intervjuer; ledande frågor. Hur intervjuaren ställer frågorna och kroppsspråket denne använder kan påverka svaren informanten ger och därmed även resultatet i studien. Ledande frågor är svårt att undvika vid en kvalitativ intervju eftersom det är svårt att alltid ställa neutrala frågor. Detta på grund av att intervjuaren oftast inte enbart använder sig av sina förberedda färdigställda frågor, utan också ställer spontana följdfrågor under intervjuens gång. Även mindre, kanske omedvetna, omformuleringar som tillsynes kan verka obetydliga kan leda till att respondentens svar påverkas i en specifik riktning. För att undvika ledande frågor har vi ställt frågorna utefter vår intervjuguide och försökt formulera dem på samma sätt, till samtliga respondenter. Dock har vi också ställt följdfrågor och vissa av dem har med stor sannolikhet omedvetet varit ledande. Det har även förekommit att frågorna vi ställt till viss del varit ledande när vi ytterligare utvecklat ämnen som kanske kan uppfattas som en aning känsliga att spontant prata om, exempelvis den ekonomiska ersättningen. Kontrollfrågorna vi använt oss av har medvetet varit ledande, eftersom vi velat försäkra oss om att vi tolkat svaren på rätt sätt.

Kvale (1997) talar om att det är viktigt att titta på forskarens roll i studien och dennes vetenskapliga ansvar för att ta fram relevant kunskap. I intervjuer spelar undersökarens inlevelseförmåga, att kunna lyssna och samtala med respondenten en stor roll. Kvaliteten på information som fås beror till stor del på dennes förmåga att strukturera upp intervjun, ställa tydliga och korta frågor, samt att kunna klargöra och tolka intervjupersonens svar.

Intervjuerna vi utförde styrdes av respondentens svar; deras personliga tankar, föreställningar och upplevelser. I sökandet efter svar använde vi frågor av sonderande karaktär, men även frågor av specificerande art för att få fram mer precisa beskrivningar. Detta gjordes för att i intervjuerna klargöra och vidga det som respondenterna berättat. För att pröva dess tillförlitlighet använde vi oss av tolkande frågor.

5.11 Analys av intervjuresultat

Direkt efter att vi utfört varje intervju, samt efter fokusgruppen, så lyssnade vi igenom materialet och skrev ner det i textform. Vi försökte skriva ner intervjuerna så noggrant vi bara kunde och avpersonifierade materialet genom att ge respondenterna fingerade namn. Vi läste efter detta igenom texten för att få en helhetsuppfattning av empirin, sedan sammanställde vi resultatet och påbörjade analysen.

Analys syftar till att hitta mönster i insamlat material. För att detta ska vara möjligt måste materialet sorteras, kategoriseras och därefter tematiseras (Svenning, 2003).

I vår analys har vi använt oss av det Kvale (1997) kallar för meningskoncentrering, vilket innebär att vi formulerat respondenternas svar mer koncist, vi har med andra ord omformulerat den väsentliga innebörden av vad de sagt i färre ord.

När vi sedan läste igenom texten gjorde vi tematiseringar utifrån våra frågeställningar och respondenternas svar. I svaren sökte vi efter mönster och tematiserade sedan dessa. Vissa av våra teman blev så pass omfattande att vi beslutade oss för att dela in dem i underkategorier, som i resultatet presenteras i form av underrubriker. Efter resultatredovisningen gör vi en analys av vad vi kommit fram till och sätter detta i relation till tidigare forskning och de teoretiska perspektiv som vi valt att använda oss av. Detta gör vi för att skapa en förståelse av vårt resultat.

För att illustrera respondenternas upplevelser har vi valt att till viss del använda oss av citat. De används för att påvisa en majoritet eller representera olikheter. Svenning (2003) nämner att det finns faror med att använda citat, till exempel att den egna analysen glöms av. Detta är därför något som vi har haft i åtanke under arbetet med analysen.

6 Resultat och analys

Resultatet som redovisas är det material som framkommit i intervjuerna, dessa empiriska data ska sedan ge svar på våra frågeställningar (Larsson m.fl., 2005). Vi redovisar det empiriska materialet i form av våra frågeställningar som vi i sin tur valt att dela in i olika teman. När det förekommer omfattande teman delar vi också in dessa i underrubriker. Vår analys innefattar en kort sammanfattning av resultat, teoretiska begrepp och tidigare forskning.

Inledningsvis beskriver vi de intervjuade familjehemsföräldrarna. Därefter redovisas resultatet med utgångspunkt i familjebilder, det typiska familjehemmet, familjehemsföräldrarnas egenskaper och hur de resonerar kring den ekonomiska ersättningen som de får för sitt familjehemsföräldraskap.

Det första par vi intervjuade väljer vi att kalla Håkan och Ingrid, de är mellan 50 och 60 år och bor i ett litet samhälle. De har varit familjehem i ca 10 år och sammanlagt haft nio barn placerade hos sig, för närvarande har de två barn/ungdomar boende hos sig. Paret har även flera biologiska barn. Placeringarna har skett enligt både SoL och LVU, samt varit av varierande längd, från ett par veckor till flera år. De är anställda som familjehem och Ingrid är därmed hemma på heltid medan Håkan arbetar.

Christer och Helena bor i en liten ort och är mellan 35-45 år. Den placering de har haft avslutades efter två år och för tillfället har de inget uppdrag. Placeringen gjordes med stöd av LVU. De har ett biologiskt barn.

Tomas och Ann-Sofie är mellan 50-60 år och bor i ett litet samhälle. De har sammanlagt haft tre långvariga placeringar och åtagit sig familjehemsuppdrag i ca 20 år, med placeringar enligt SoL. Paret är anställda som familjehem. Thomas förvärvsarbetar medan Ann-Sofie är hemma på heltid. De har även två adopterade barn.

Vår enskilda respondent väljer vi att benämna som Ulrika. Hon är mellan 45-50 år och bor på landsbygden. Hon har en pågående placering samt flera biologiska barn. Barnet är placerat enligt

SoL och har bott hos familjen i flera år. Både Ulrika och hennes man förvärvsarbetar på heltid, Ulrika arbetar inom kommunal omsorg.

Personerna i vår fokusgrupp väljer vi att kalla Rolf, Lena och Sofia. De bor alla på landsbygden. Rolf och Lena, båda i 50-årsåldern, har varit familjehem i ca 15 år och haft fyra placeringar, varav två pågår idag. Barnen är placerade enligt LVU. De har ett biologiskt barn. Paret förvärvsarbetar, Lena arbetar som dagbarnvårdare.

Sofia är mellan 35 och 40 år och har haft två placeringar, där båda är avslutade. Placeringarna gjordes med stöd av SoL och varade under ett par år. Hon har tillsammans med sin man två biologiska barn. Paret förvärvsarbetar båda två inom människovårdande yrken.

6.1 Vilka bilder har familjehemsföräldrarna av familj och föräldraskap?

I detta avsnitt presenteras respondenternas olika familjbilder, samt konstellationen av dessa. Vi kommer även att belysa hur informanterna betraktar familjehemmet i relation till begreppet familj och om de räknar in de placerade barnen i sin familj.

De teman vi använder oss av är: familjekonstellationer och det traditionella familjehemmet.

6.1.1 Familjekonstellationer

Regnér (2006) resonerar i sin avhandling kring begreppet idealfamilj. Idealfamiljen beskrivs oftast som en kärnfamilj, med starka känslor, god gemenskap och mycket omtanke mellan föräldrar och barn. Denna familj präglas av sammanhållning, trygghet och omsorg. Våra respondenter framhåller en liknande syn på sina bilder av en familj.

I vår fokusgrupp talar Lena och Rolf om att de ser en familj som en sammanslutning av individer. Enligt Lena är både tvåsamheten och barnen viktiga i en familj.

Rolf menar att hans bild av en familj är två vuxna (olikkönade) med barn. Han talar om "helfamilj" och "halvfamilj", där det i den senare fattas en bit, barnen. Både han och Lena anser att en manlig och kvinnlig förebild i familjen är bra för barnen.

Sofia säger att det är svårt att definiera vad en familj är, men hon resonerar också kring att det är en sorts sammanslutning av individer. Enligt Sofia kännetecknas begreppet familj av starka band familjemedlemmarna sinsemellan, oavsett om banden är biologiska eller inte. Sofia påvisar dock att hennes uppfattning om vad en familj är innebär två vuxna samt barn.

"Det är ju så, att man har en bild av familjen... som en typisk kärnfamilj, kanske speciellt när man talar om ett familjehem, för mig är det ju så, att jag tänker på hur min egen familj såg ut."

Håkan berättar att de har en ganska öppen bild av vad en familj är. Det viktigaste är inte att barnen är hos sina biologiska föräldrar menar han, utan att barnen har en vuxen person som kan ge dem kärlek och omsorg.

Håkan uppger också att ett familjehem inte behöver bestå av en mamma och en pappa, utan kan lika gärna innefatta två pappor eller två mammor. Han menar att huvudsaken är att föräldrarna bryr sig om barnet.

Ann-Sofie anser att begreppet familj endast innefattar de som bor under samma tak:

”Vi har ett utflugget fosterbarn... men hon tillhör ju inte längre familjen för att hon har flyttat ut... hon har fått ett eget barn och har sin familj nu.”

Ann-Sofies man Tomas tycker att bilden av ett familjehem är svårdefinierad, på grund av att de som familjehemsföräldrar ska vara förberedda på att barnen kan komma att flytta hem till sina biologiska föräldrar, samtidigt som barnen bör ses en del av deras familj.

”De biologiska föräldrarna är ju ändå deras familj, deras riktiga familj... våra fosterbarn är ju de som är mest släkt med varandra just för att de är halvsyskon.” (Tomas)

Ulrika uppger att hennes första tanke om en familj innebär en bild av mamma, pappa och barn. Hon framhåller dock att familjer i allmänhet ser väldigt olika ut idag:

”Det är ju nästan snarare regel än undantag med styvföräldrar, halvsyskon och så.”

Hon framhåller att hon inte tycker att ett familjehem måste bestå av en kärnfamiljskonstellation. Hon uppger att hon själv har flera ensamstående bekanta som har familjehemsuppdrag.

”Jag tycker man kan resonera mycket kring varför det ens ska vara en kärnfamilj som är familjehem... jag tror många socialsekreterare fortfarande letar efter sådana familjer idag... de vill nog helst att barnen ska komma till ett ’typiskt’ familjehem” (Ulrika)

Ulrika framhåller att, eftersom hon själv är uppvuxen med fostersyskon upplever hon att det känns naturligt att en familj även innefattar familjehemsbarn. Hon menar att för henne är det placerade barnet en lika självklar del av familjen som de andra familjemedlemmarna

”Det känns som att man har det inpräntat naturligt.”

Analys

Familjen får en innebörd först när vi har definierat den som familj. Enligt Bäck-Wiklund och Bergsten (1997) bör familjen snarare ses som en konstruktion än en verklighet, även om konstruktionen uppenbarar sig som en sanning.

Familjen kan ses ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv, det vill säga något som har konstruerats efter en viss kontext. I vårt fall handlar det om att de biologiska föräldrarna är oförmögna att tillgodose barnets behov och därmed krävs stöd och komplettering från samhället i form av familjehem. Vi tolkar utifrån våra respondenters svar att familjehem som fenomen betraktas ur ett familjeorienterat perspektiv, vilket vi tror externaliserats genom att samhället fått allt större kunskap om familjevård och barns behov. Att det även skett en omformulering av begreppet fosterhem, tror vi är en del av detta. Vi tolkar utifrån den socialkonstruktivistiska teorin att familjehemmet numera ses som en accepterad institution eftersom den har internaliserats i samhället. Vi tyder att familjehemmet har internaliserat samhällets och socialtjänstens normer och anpassat sig till dessa.

Johansson (2006) skriver att familjen har konstruerats på många varierande sätt under olika sociala och kulturella sammanhang i historien. Hon ger exempel på kärnfamiljsidealet som en typisk familjebild för dagens samhälle. Denna bild anser hon kännetecknar en naturlig familj, där två personer av olika kön med gemensamma barn bor ihop. Johansson menar vidare att det som avviker från denna bild kan betraktas som onormalt.

Drygt hälften av våra respondenter uppgav att de såg kärnfamiljen som en karakteristisk bild av vad en familj är för dem. Flera av informanterna ställer sig dock kritiska till att det är kärnfamiljen som utgör idealet av ett familjehem. De resonerade kring att deras bild av en familj inte behövde bestå av en typisk kärnfamilj, utan kunde ha en annan konstellation, till exempel två föräldrar av samma kön.

Enligt Bäck-Wiklund och Lundström (2001) är individen beroende av en familj eller andra sammanslutningar med ömsesidiga värderingar, för att identifiera en tillhörighet.

Vi tolkar att respondenternas bild av en familj karakteriseras av en sammanslutning, där fokus ligger på relationen dem emellan. Därmed blir begrepp som samhörighet och tillhörighet viktiga, vilket också framkom under våra intervjuer. Familjehemsföräldrarna betonade vikten av att starka band knyts och att barnet känner samhörighet med familjehemmet.

När våra respondenter resonerar kring sina familjebilder uppger majoriteten av dem att deras familjebild även innefattar de placerade barnen. Ett par menar dock att barnen de har placerade hos sig enbart är en del av deras familj under tiden som uppdraget fortgår. Mannen anser att barnen redan har en egen familj, det vill säga den biologiska vilket medför att paret inte ser barnen som självskrivna familjemedlemmar.

6.1.2 Det traditionella familjehemmet

Höjer (2001) presenterar i sin avhandling att den traditionella bilden av vilka som väljer att bli familjehemsföräldrar är ett par med ett stabilt äktenskap, det vill säga att skilsmässofrekvensen är låg, de har en traditionell könsrolls fördelning, de är socialt engagerade, boende på landsbygden och identifieras som arbetarklass eller lägre medelklass.

Denna bild stämmer överens med både våra respondents livssituation och familjehemsbilderna som flera av dem har.

Lena framhåller att hon och Rolf ser sig själva som ett ganska traditionellt familjehem, eftersom de är ett medelålders gift par, boende i en liten ort och har en stabil ekonomi.

”Vi är väl som vilken familj som helst, men det är klart att de flesta som är familjehem lever ju som vi och är kanske lite extra engagerade i barn som har det svårt.”

Ann-Sofie tycker att det inte går att prata generellt om någon familjehemsbild. Hon anser dock att den traditionella bilden som hon upplever att samhället har om familjehem till viss del stämmer överens med hennes uppfattning. Denna bild anser Ann-Sofie vara förknippad med ett äldre föräldrpar som tillhör medelklass och som är bosatta på landsbygden.

Ann-Sofies man Tomas tror att alla sorters människor, allt från lyxsökare till idealister, väljer att bli familjehem. Han tror däremot inte att familjehemsföräldrar är vanliga ”Svenssons”, utan att de

sticker ut på något sätt, genom att till exempel vara aktiva i olika sammanhang inom föreningar och politiska organisationer.

Helena uppger att hon och Christer inte har någon traditionell bild av ett familjehem nu, men säger att de hade det innan de åtog sig uppdraget.

”Tror att vi hade en del förutfattade meningar om familjehem, att det var bohemiska människor med många barn och så vidare, fast så är det ju inte.” (Helena)

Ulrika kan relatera sin egen familj till bilden av ett traditionellt familjehem, i den bemärkelsen av att de är ett gift par, bor på landsbygden och är socialt engagerade.

”Egentligen tycker jag inte om att urskilja fosterfamiljen som någon speciell familj, utan jag tycker att man kan se den som vilken familj som helst... Det är ju ändå det som är syftet med den, att den ska vara vanlig.”

Ulrika säger att hon själv inte har någon speciell bild av ett familjehem, men ändå framhåller hon:

”Kanske att de är lite extra engagerade och har ”många bollar i luften”... Vi blev ju ”utredda in under täcket” innan hon (barnet) fick flytta hit och det är klart att man måste må ganska bra själv för att annars kan man inte heller ta hand om ett barn som har det svårt... Man får ju heller inte gå på svältgränsen ekonomiskt, utan man måste ju ha en ganska ordnad tillvaro och stå stabilt på jorden.”

Sofia menar att familjehem inte kan bli mer utredda, att de granskas från topp till tå.

”Jag tror att många vill utstråla en bild i början eller ge sken av att allt är perfekt... Sådan var jag också, hemmet skulle vara kliniskt rent annars var vi inga bra föräldrar trodde jag... fast så är det ju inte, en liten dammrätta i hörnen betyder ju inte att man inte är en bra förälder.”

Analys

De flesta av våra respondenter resonerar kring att det finns en traditionell bild av ett familjehem, där föräldrarna tenderar att vara äldre, från medelklassen och bosatta ute på landsbygden. Vi tyder att denna bild stämmer väl överens med våra respondenters livssituation.

Dock upplever inte alla informanter att de identifierar sig med denna bild. Ett par av våra intervjupersoner framhåller istället att de ser sig som vanliga familjer, som vilken familj som helst. Tomas betonar även att många olika slags människor kan vilja åta sig familjehemsuppdrag, men att det krävs ett speciellt engagemang.

Precis som Höjer skriver att familjehem är utrustade med ett socialt intresse och en känsla av solidaritet, så framhåller flera av våra respondenter att de har en liknande bild av ett traditionellt familjehem; att familjen är välfungerande och att föräldrarna är engagerade och empatiska i sitt förhållningssätt till andra människor.

Regnér menar att alla har en föreställning om vad en familj är och refererar till Bourdieu som anser att det finns två olika slags familjebilder, dels den generaliserade och dels den

internaliserade. Den generaliserande familjebilden omfattar föreställningen om vad en bra och god familj är. Den påverkas av bilder utifrån, som hur familjekonstellationerna faktiskt ser ut i dagens samhälle och hur svenskt nutida familjeliv beskrivs i media.

Den internaliserade familjebilden utgör erfarenheter från den egna uppväxtfamiljen, som exempelvis hur förhållandet till föräldrarna såg ut och betoningen av deras kvaliteter som positiva respektive negativa.

Vi kan i vårt fall inte uttala oss om eller dra några slutsatser kring vad våra respondenters familjebilder grundar sig på då vi inte undersökt detta närmare.

6.2 Vad innebär familjehemsföräldraskapet? Hur ska en familjehemsförälder vara?

Här presenterar vi de tematiseringar vi har gjort utifrån respondenternas upplevelser om familjehemsföräldraskapets innebörd och hur en familjehemsförälder bör vara.

Dessa teman är: föreställningar om familjehemmet och föräldraskapet, det delade föräldraskapet och egenskaper familjehemsföräldrar bör ha och vad de behöver kunna ge barnet.

6.2.1 Föreställningar om familjehemmet och föräldraskapet

6.2.2 Föreställningar om uppdraget

Lena och Rolf upplever båda två att omgivningen har föreställningar kring uppdraget. Paret tycker att de möter en viss skepsis från omgivningen som de tror beror på okunskap om insatsen. Rolf menar att begreppet "familjhem" inte är etablerat i samhället och därför är förknippat med mycket fördomar. Lena menar att bilden från 50-60- talen, där fosterföräldrarna var hårda mot barnen, lever kvar hos omgivningen än idag.

Hon tycker att okunskapen framträder tydligt i skolan, där hon till exempel får frågor som:

"Har ni dem på natten också, bor de hos er?"

Lena ser frågor av denna karaktär som ett exempel på att många människor inte vet vad det innebär att vara familjehemsförälder.

"Man får en liten kick i att försöka visa att det här inte är så konstigt... att det handlar om ett barn som mår dåligt och som faktiskt inte kan vara hos sina biologiska föräldrar och man vill ju helt enkelt att det ska gå bra för dem."

Rolf tror att omgivningens bild av ett familjehem till stor del utgår ifrån en föreställning om att familjehemsuppdraget är välavlönat.

”Folk tror att man får så mycket pengar, att det är guld och gröna skogar.”

6.2.3 Medias förmedlade bild

Ulrika tror, liksom många andra av våra respondenter, att människor i allmänhet har en föreställning om att familjehemsföräldrar tjänar massa pengar på sitt uppdrag. Denna bild tycker hon förmedlas av media:

”I tidningarna framställs familjehemsföräldrarna som att det inte ger sina fosterbarn någonting, att de får gå med gamla kläder och så, medan föräldrarna tar pengarna de får till sig själva”.

Ann-Sofie anser också att många av de negativt vinklade föreställningar som hon upplever att omgivningen har, förmedlas av media, bland annat genom tidningar.

”Synen på familjehem blir inte bättre av medias bild... Socialsekreterare har ju sekretess och får inte lämna ut något... och vi har ingen chans att försvara oss heller.”

Ann-Sofie tycker att media föremedlar en orättvis bild, att deras negativa framställningar av familjehemsvården i allmänhet känns tråkiga, men hon anser inte att det inverkar nämnvärt på hennes föräldraskap.

Tomas säger att han nu vant sig vid medias negativa framställning.

”Skriverierna var ju inte där när vi började... vilket är tur för då hade vi nog tänkt oss för fler gånger innan vi blev familjehem... Det gör ju inte det lättare att rekrytera familjehem om man säger så.”

Sofia tror att många människor generaliserar det som framkommer i media om familjehem, vilket hon tror för med sig en väldigt snedvriden bild

”Det är ju bara det negativa som skapar rubriker, de flesta familjehem fungerar ju väl men det hamnar ju aldrig i nyheterna, tänk att några få extremfall kan ge en sån fel bild till många”

6.2.4 Fördomar i närmiljön

Ingrid berättar att det har förekommit fördomar i skolan mot ett av deras placerade barn. Det fanns en oro hos klasskamraternas föräldrar, att barnet på grund av att det var familjehemsplacerat skulle ha en svår problematik. De trodde att denne skulle påverka de andra barnen negativt, genom att det placerade barnet till exempel skulle ställa till med bråk och att de andra barnen då skulle bli inblandade. Ingrid tror att detta berodde på okunskap, eftersom det inte fanns några andra familjehemsbarn i samhället.

Håkan klargör detta och säger:

”Folk omkring oss är numera positiva... de säger att vi är duktiga, vilket gör att man känner stöd därifrån... våra barn är alltid välkomna i husen här.”

Lena upplever att både hon och Rolf möter fördomar kring deras ålder, då de oftast är avsevärt äldre än barnens biologiska föräldrar. Lena säger:

”Flera har undrat om det inte är jobbigt att ta hand om så små barn, när man är i våran ålder.”

Hon har märkt att omgivningen har tyckt att deras ålder är något negativt och att deras lämplighet som föräldrar har blivit ifrågasatt utifrån den. Lena anser att omgivningens föreställningar till viss del påverkar hennes och Rolfs föräldraskap, fast i en positiv bemärkelse. Lena menar att genom att de är äldre så har de med sig en annan kunskap om sig själva, vilket också kan innebära att de sätter lite tydligare gränser än vad de tror att många yngre föräldrar gör.

”Man vill att barnen ska komma så långt som möjligt och då kanske man å andra sidan ibland ställer lite stora krav på dem som kan vara svårt för barnen att leva upp till... de har ju ofta med sig svårigheter i sin bakgrund som påverkar, jag tänker bland annat på att de är splittrade och har svårt att lita på människor.” (Rolf)

Analys

En del av våra respondenter upplever att de möter en viss skepsis från omgivningen som de tror beror på okunskap kring insatsen.

De upplever även att begreppet ”familjhem” är förknippat med fördomar, men anser att dessa faktiskt stärker deras föräldraskap, då de ser det som en utmaning att motbevisa dessa. Flertalet respondenter menar att media illustrerar en orättvis bild och framställer enskilda tragiska fall som oftare förekommande än positiva. Respondenterna anser att detta svartmålar omgivningens föreställningar kring familjehemmet som behandlingsinsats.

Flera av våra respondenter uppger att de tror att omgivningen har en föreställning om att de som familjhem tjänar mycket pengar. Höjer (2001) skriver att familjehemsföräldrarna hon intervjuat också upplever att en sådan bild existerar och att flera av dem känner att de måste försvara att deras motiv till att ta emot ett barn inte är ekonomiskt. Våra respondenter framhåller dock att de inte känner att de behöver motivera åtagandet av uppdraget.

Vi tolkar utifrån det socialkonstruktivistiska perspektivet att de fördomar och föreställningar som våra respondenter upplever förekommer hos omgivningen är en produkt av okunskap angående vad ett familjehemsuppdrag innebär. Vi ser att media har en betydande roll i skapandet av fördomar och föreställningar eftersom vi tyder att människor externaliserar medias information som en sann och en allmänrådande bild.

6.3 Det delade föräldraskapet

Våra familjehemsföräldrar diskuterar kring sitt familjehemsuppdrag och menar att de inte enbart öppnar sitt hem för ett barn eller en ungdom utan även för dennes föräldrar, syskon och eventuellt släktingar.

I familjehemsföräldraskapet krävs även kontakt med socialtjänst. Familjehemsföräldrarna har det primära (sociala) föräldraansvaret men utifrån respondenternas svar tolkar vi föräldraskapet som delat mellan biologiska föräldrar, socialtjänst och familjehemsföräldrar.

Tomas menar att uppdraget inte bara handlar om att ta till sig barnet och säger att han då syftar på barnets släkt och nätverk. En åsikt som delas av Ulrika, som anser att det blir lite speciellt när de måste öppna upp sig för alla runtomkring.

”Vi kan inte bara enbart släppa in henne i vår familj, utan vi måste också acceptera att hennes biologiska släktingar och övriga inblandade måste få vara involverade.”

Både Tomas och Ulrika upplever dock att de har haft tur med sina respektive kontakter med socialsekreterare, eftersom de fungerat bra. De känner båda till många fall där kontakterna inte varit välfungerande och där familjehemsföräldrarna har tyckt att det har varit jobbigt i kontakten med de biologiska föräldrarna och all den insyn som insatsen ofta kräver.

Ulrika ser familjehemsuppdraget som något nästan uteslutande positivt och anser att utformningen och stödet från socialtjänsten bidrar till att uppdraget fungerar bra.

”Jag har min socialsekreterare som jag kan ringa när det är något eller om jag bara vill spygalla över något.”

Sofia har mest positiva erfarenheter av socialtjänstens stöd och handledning. Hon menar:

”Det har varit a och o för oss, att veta att socialtjänsten finns där för oss och att man inte behöver känna att man stör. ”

Några av respondenterna upplever att de känner sig utelämnade till sig själva i uppdraget, då de upplever att socialtjänsten inte erbjuder tillräckligt och relevant stöd. Rolf säger:

”Ibland har det gått sju-åtta månader innan man hört av socialtjänsten. Även vid akuta problem har man fått ta det med socialen via telefon, vilket inte känns bra alla gånger, eftersom man kanske vill sitta ner och prata om det som hänt.”

Christer tycker att familjehemsföräldrarollen är en svår roll, att den är betydligt tuffare än vad han hade trott. Han upplevde inte några direkta svårigheter med vård och uppfostran av det familjehemsplacerade barnet, utan svårigheterna bidrog socialtjänsten och biologiska föräldrar med. Christer och Helena upplever att stödet från socialtjänsten var mycket bristande, då de till exempel inte fick tid att skapa kontakt med handläggarna, eftersom de ständigt byttes ut, vilket de menar skapande otrygghet för alla inblandade.

Ann-Sofie och Tomas tycker att handledningen gällande föräldraskapet inte varit tillräckligt bra och har därför sökt stöd på annat håll, som till exempel genom föreningar och organisationer för familjehemsföräldrar.

Samtliga av informanterna framhåller att det är av stor vikt att vid behov få stöttning och avlastning i sitt föräldraskap. I fokusgruppen diskuterar Lena, Rolf och Sofia kring att detta är nödvändigt för att mäta med och som förälder kunna tillgodose barnets behov.

Håkan och Ingrid upplever att ju längre tid de varit familjehem desto mer har de känt att de kan ställa krav på socialsekreterarna att erbjuda stöd och hjälp i föräldraskapet vid behov. Håkan uppger att det sällan förekommer konflikter i deras hem. De få gånger det ändå uppkommer med exempelvis biologiska föräldrar, anser både han och hans fru att de är svåra att hantera, på grund av att det delade föräldraskapet ibland medför oklara roller.

”Något som vi upplever som svårt är att vi inte har vårdnaden, det ger dubbla roller, man ska se till att vara god vän med alla möjliga.” (Håkan)

Ingrid betonar därmed att det är viktigt att hon och Håkan är samspelade och att alla inblandade parter samarbetar för barnets bästa. Hon framhäver att:

”Många av de biologiska föräldrarna blir lite svartsjuka om barnet säger mamma och pappa till oss här, men det spelar ingen roll egentligen vad de kallar oss, de kan kalla oss vad som helst, mamma och pappa är bara en anropssignal. Man måste kalla de vuxna någonting.”

Tomas och Ann-Sofie delar Håkans åsikt om svårigheterna med att inte vara vårdnadshavare. Tomas anser att det för föräldraskapet rent praktiskt hade varit bättre om kommunen hade haft hand om vårdnaden under tiden barn är placerade och att den sedan återges till de biologiska föräldrarna när barnet flyttar hem.

Analys

Det delade föräldraansvaret upplevs av våra respondenter som komplicerat och ibland konfliktfyllt. De uppger att anledningen till detta är att föräldraskapet oftast innefattar tre olika parter med stundtals varierande viljor och åsikter om barnets behov. Samtliga tycker att samarbete är viktigt, dock uppger flera av dem att det i praktiken är lätt att hamna på kollisionkurs.

Nordenfors (2006) menar i sin avhandling att familjehemsföräldraskapet kräver flexibilitet och en förmåga att kunna hantera förändringar, vilket också är ständigt återkommande i våra respondenters resonemang om sitt föräldraskap. De framhåller ofta att rollen som familjehemsförälder är komplicerad på grund av att det krävs samverkan med många olika personer runt barnet. Insynen som familjehemsföräldraskapet och familjen utsätts för kan upplevas som påfrestande. Detta till stor del på grund av att socialtjänst, biologiska föräldrar och övriga inblandade involveras i familjehemsföräldrarnas föräldraskap.

Familjen blir genom sitt familjehemsuppdrag på så sätt öppen för många olika relationer, något som Bäck-Wiklund och Bergsten (1997) menar blir mer och mer vanligt i det moderna och senmoderna föräldraskapet, då olika sorters familjekonstellationer oftare förs samman. Vi tolkar

detta som att det därmed i det senmoderna samhället finns en större öppenhet till att skapa nära, familjerelaterade relationer till andra människor, trots att biologiska band inte existerar. Familjehemmet får ett mer reflexivt förhållningssätt gentemot ett ”vanligt” föräldraskap, där det i första hand gäller att ha en välfungerande kommunikation med berörda parter och ett gott klimat för förhandling.

6.4 Familjehemsföräldrars egenskaper och vad de behöver kunna ge barnet

Vi redogör här för det som framkommit i intervjuerna om vilka egenskaper och kompetenser de menar att en familjehemsförälder bör ha för att kunna tillgodose det barnet behöver och kräver. Underrubrikerna vi använder oss av är: trygghet och kärlek, rutiner och gränser, normalitet och omsorg.

”Familjehemsuppdraget går ut på att tillgodose barnets behov när de biologiska föräldrarna inte själva har förmågan att göra detta.” (Ann-Sofie)

6.4.1 Trygghet och kärlek

Respondenterna i Landfors uppsats (2006) framhåller att det viktigaste i familjehemsföräldrarollen är att kunna ge mycket trygghet till de placerade barnen. Detta överensstämmer med vårt resultat, eftersom samtliga av föräldrarna vi intervjuat anser att den viktigaste egenskapen hos en familjehemsförälder är förmågan att skänka trygghet.

Ulrika och Helena betonar att det är betydelsefullt att ge mycket trygghet och närhet till barnet. Båda anser att det handlar om att finnas där, att försöka få barnet att öppna sig och att engagera sig i det.

Helena menar att det är viktigt att kommunikationen i familjen fungerar väl. Hon tycker att det är angeläget att familjehemsföräldern och barnet pratar mycket med varandra för att kunna knyta an till varandra och bygga upp en relation. Enligt Ulrika måste en bra familjehemsförälder också hela tiden kunna ”känna av” barnet:

”Man måste vara extra uppmärksam, eftersom det inte är lika lätt att läsa av det barnet som sina biologiska barn, eftersom det oftast inte är uppvuxet i hemmet sen tidiga år. Jag kan uppleva att detta liksom ”lyser igenom” ibland... därför är det viktigt att vara observant och leta efter tolkningar av hennes ord och beteende”.

Ulrika upplever att barnet ofta testar henne och hennes man, för att se om de ”står kvar”. Detta sker genom att hon som Ulrika uttrycker ”går in i sig själv”, vilket hon tolkar som en försvarsmekanism.

”Ibland gråter hon och blir ledsen vid tillsägelser... men vi gör vårt bästa för att få henne att öppna sig... hon är till exempel med i en barngrupp med barn till andra föräldrar som har det svårt, för att hon ska få bort skuld och kunna hantera de frågor som hon har... som, vad ska det bli av mig?”

Tomas framhåller också att det är mycket viktigt med närhet och att finnas där för barnet i vardagen. Han menar att det även är av vikt att kunna ge empati till barnen, eftersom han upplevt att de i sina biologiska hem oftast inte har fått den kärlek och ömhet som de behöver. Tomas får medhåll av sin fru Ann-Sofie:

”När barnen kommer är de ofta ”skadade” ... ofta har de gått tillbaka i utvecklingen och då får man anpassa sig till detta och även vara noga med att ge extra mycket kärlek och uppmärksamhet.”

Rolf tycker också att det är centralt att familjehemsföräldrarna ger barnen kärlek och omsorg, samt att de kan förmedla en empatisk förmåga. Han tror därmed att det kan finnas vissa individer som är mer lämpade än andra att vara familjehemsföräldrar.

Rolfs fru Lena menar att det är viktigt att det inte finns för stora spänningar eller problem i familjen, eftersom insatsen i sig för med sig många omställningar och påfrestningar för hela familjen. Lena säger att familjehemsföräldrarna måste kunna ”stå stadigt på jorden” och vara medvetna om att barnets situation inte är något som kan förändras på kort tid. Hon menar därmed att det är viktigt att familjehemsföräldern är en person som är trygg i sig själv och i sin tillvaro.

Lenas största drivkraft är att det ska gå bra för barnet, att de ska kunna lämna familjehemmet med förmågan att klara sig på egen hand, må bra och kunna gå vidare i livet.

”Man vill gärna att barnen skall ha en bra grund, att de har något att falla tillbaka på och att de inte följer samma stig som deras biologiska föräldrar.”

Sofia, Lena och Rolf i vår fokusgrupp upplever att det tar lång tid för barnet att knyta an och komma in i familjen. Lena menar att det är svårt för barnet att knyta an till familjehemsföräldrar eftersom det oftast har svårigheter att lita på människor, samt på grund av att det finns ett avstånd mellan dem, särskilt i början när barnet placerats. Hon uppger att förmågan att knyta an ser väldigt olika ut beroende på barnets situation och dess ålder:

”Små barn små problem, stora barn stora problem”

Sofia anser att det är viktigt att familjehemsförälder är öppna i sitt förhållningssätt. Centrala egenskaper anser hon vara flexibilitet, förmåga att reflektera över sig själv och sitt eget agerande, men allra viktigast tror hon är att vara ödmjuk som person, att försöka utstråla värme och medmänsklighet.

”Familjehemsföräldrar får inte vara rädda för utmaningar men även kunna handskas med motgångar.”

Christer och Helena anser båda två att föräldraskapets karaktär till stor del styrs av det placerade barnets ålder eftersom små barn har andra behov än tonårsbarn. De framhåller till exempel att regler och normer behöver betonas mer ju äldre barnet blir.

Helena uppger att hon kunde skapa en stark och nära relation till barnet, mycket på grund av att han var så ung när han placerades:

”Jag trodde aldrig att jag skulle kunna ge så mycket kärlek till honom... jag tror det fanns en rädsla hos mig att min kärlek inte skulle räcka till, att jag inte skulle kunna ge det han behövde.”

Analys

Samtliga av våra respondenter menar att för att kunna hjälpa ett barn måste familjehemsföräldrar kunna ge barnet trygghet, kärlek och kunna dela barnets glädje och sorg. Hos våra familjehemsföräldrar finns en förhoppning om att det ska gå bra för barnet och att det får en bra grund att stå på. Familjehemsföräldrarna vill kunna ge barnet kompetenser att kunna hantera sin vardag och känslan av trygghet ser föräldrarna som ett verktyg till detta.

Våra informanter framhåller även att en familjehemsförälder behöver ha vissa specifika förmågor, som en stor empatisk förmåga, att kunna kommunicera öppet, samt kunna reflektera över sig själv och sin roll som förälder.

Bäck- Wiklund och Bergsten (1997) refererar till Dencik som talar om familjefunktioner där intimitetsreservat, stabilitetszon och avkodningscentral funktioner har betydande roll för familjelivet. I intimitetsreservatet råder ett kärleksfullt klimat, där känslor kan uttryckas. Vi tolkar att våra informanter upplever att deras förmåga att knyta an till barnet och skapa relationer är viktigt för att barnet ska kunna känna att det får kärlek.

Landfors (2006) tolkar även hon i sin studie att många familjehemsföräldrar beskriver tryggheten som viktigt då de ser den som en väg till att skapa en anknytning till barnet.

Att införliva en stabilitetszon innebär enligt Bäck-Wiklund och Bergsten (1997)/Dencik, att skapa en kontinuitet och ett sammanhang för barnet i dess tillvaro. Vi tolkar att familjehemsföräldrarna i vår studie skapar detta i praktiken genom att finnas där för barnet, ge närhet och inge trygghet.

Bäck-Wiklund och Bergsten (1997) menar att för att kunna finna denna trygghet måste föräldrarna ge barnet kompetenser, i form av exempelvis självkänsla, självständighet och individualitet.

Familjen kan som avkodningscentral tolka barnens behov och önskningsar, vilket enligt Dencik ses som en central föräldrafunktion.

Vi tolkar att Ulrika ger ett exempel på detta, när hon menar att en bra familjehemsförälder ständigt måste ”känna av” barnet, vilket för henne innebär att vara extra uppmärksam och observant för att kunna tolka barnets ord och beteende.

6.4.2 Rutiner och gränser

Föräldrarna Landfors intervjuade i sin avhandling framhöll precis som våra informanter att de i sitt familjehemsföräldraskap fått arbeta mycket med att omstrukturera normer och värderingar hos barnen.

Lena talar också om att kunna ge trygghet och att tydligt sätta gränser och skapa rutiner:

”Fosterbarn kan ibland behöva lite extra av den varan, med rutiner och gränssättning eftersom det oftast saknats från det biologiska hemmet.”

Lena relaterar till målet med en familjehemsplacering och säger att tanken är att det placerade barnet ska anpassa sig till samhället och bli trygg i sin tillvaro. Rolf säger att för att detta ska uppnås så är det viktigt att finnas där för barnet, att ”pusha” och motivera.

Landfors (2006) konstaterar att familjehemsföräldrar behöver stå ut med att barnet testat gränser och behöver finna strategier för att förhålla sig till detta.

Sofia berättar att hon och hennes man fick utstå påfrestande prövningar gällande gränser och normer från det första barnet som placerades hos dem.

”Redan från första dagen ville han testa hur vi reagerade när han sa eller gjorde något som han faktiskt ändå innerst inne visste var fel.”

Sofia menar att de inte var beredda på detta och saknade strategier för att hantera sådana prövningar, men upplever att hon lärde sig väldigt mycket av detta. Nu kan hon se att just gränssättning ofta utgör en stor del av familjehemsföräldraskapet.

Tomas och Ann-Sofie har erfarenheter av att barnen spelar ut föräldrarna mot varandra och Ann-Sofie tror därför att det krävs tålamod och mer styrka att vara familjehemsförälder:

”Ibland får man det i ansiktet många gånger... att du är inte min mamma”.

Paret är överens om att det krävs engagemang och att föräldrarna är konsekventa i gränssättning och i skapandet av rutiner.

Analys

Bäck-Wiklund och Bergsten (1997) menar att gränssättning är något som föräldrar ser som en kärnpunkt i föräldraskapet. Enligt författarna finns det både kortsiktiga och långsiktiga gränssättningar, där de kortsiktiga innebär att gränser dras vid en akut situation, som både är rationell och effektiv här och nu. Det är oftast de kortsiktiga gränssättningarna som barnen testat, för att se om familjehemsföräldrarna är konsekventa och starka i sitt förhållningssätt. Det kan även förekomma att de familjehemsplacerade barnen spelar ut paret mot varandra, något som våra respondenter inte diskuterade särskilt mycket kring. Däremot som Ann-Sofies citat visar på, så finns en risk att barnet spelar ut familjehemsföräldrarna mot de biologiska föräldrarna.

Den långsiktiga gränssättningen fokuserar på barnets utveckling och hur det påverkar dennes framtid. Enligt Bäck-Wiklund och Bergsten måste föräldrarna ha förmågan att balansera gränssättningen mellan individens normer och samhällets normer.

Skapandet av rutiner ses bland våra informanter som viktig del av familjehemsföräldraskapet. Bäck-Wiklund (2001) hänvisar till Bech-Jørgensen som menar att rutiner skapas för att identifiera situationer, för att sedan kunna handla utefter dem för att klara av vardagen. Rutiner används för att skapa trygghet, förutsägbarhet och normalitet

Våra respondenter har angett att det förekommer brister i de biologiska föräldrarnas gränssättning och i deras förmåga att skapa rutiner. Detta påverkar barnet negativt då det skapar en otrygghet som i sin tur blir familjehemsföräldrarnas största uppgift att försöka återbygga. Även Andersson

menar i "Barns vardag i det senmoderna samhället" (2001) att familjehemsplacerade barn oftast inte har med sig några rutiner från det biologiska hemmet, vilket gör att rutinerna blir en stor och betydande del i deras "nya" vardagsliv.

6.4.3 Normalitet

Regnér (2006) menar att normalitet ses som en läkande och god faktor hos familjen. Även våra respondenter framhåller att normalitet är det mest centrala och eftersträvansvärda när det kommer till de placerade barnens situation. Flera av våra informanter betonar att föräldraskapet handlar om att föräldrarna ska vara så naturliga och normala som möjligt. Många av dem har dock svårt att definiera vad normalitet egentligen innebär.

För Tomas innebär normalitet att vara som "folk i allmänhet" och han tillägger:

"En normal förälder är nog det töntigaste som finns för ungen."

Ann-Sofie anser att normaliteten i föräldraskapet inte alltid är något eftersträvansvärt, eftersom en del placerade barn har speciella behov som behöver bemötas på ett särskilt sätt och med en viss flexibilitet. Paret menar att uppfostran i mångt och mycket handlar om "sunt förnuft". Tomas tycker att det viktigaste är att få barnen att fungera som samhällsmedborgare.

"Alla människor har normer att följa och det är ofta där det brister med fosterbarn."

Håkan och Ingrid säger sig ha internaliserat begreppet normalitet som en bärande del i sitt föräldraskap, detta innebär enligt dem att vara tillräckligt bra, att kunna vara ödmjuk och att lyssna till andra människor och ta till sig deras känslor.

Enligt Rolf är vardagen, med allt som den innebär, det normala. Han menar dock att det inte går att generalisera hur en familjehemsförälder bör vara, utan att barnets behov får forma hur föräldern förhåller sig till och agerar i sitt föräldraskap.

Analys

Precis som Regnérs respondenter (2006) så ser våra informanter en styrka i att försöka vara en så "normal" familj och förälder som möjligt. Normaliteten blir ett mål och något att återföra till barnen, som i sin sociala situation i det biologiska hemmet oftast saknat just normalitet.

Bäck-Wiklund och Lundström (2001) skriver om bilden av den tänkta familjen, som vi i vårt fall kan se som en trygghet och normal familj. Därmed kan familjehemsföräldraskapet förstås genom denna tänkta bild, där den normala, trygga familjen står som modell. Det egna "vardagliga" föräldraskapet får med detta stå för den normalitet som barnet behöver.

De familjehemsföräldrar vi intervjuat har haft en tänkt familjebild av sig själva som en enhet som kan leverera en stabil och vardaglig bild av vad en familj kan innebära till ett barn som inte fått möjlighet att uppleva en sådan sammanslutning i sin biologiska familj. Bäck-Wiklund och Bergsten (1997) menar att denna bild kan stå i kontrast till den upplevda bilden och vi tolkar att den gör så i och med att många av familjehemsföräldrarna upplever att det tillkommit

problematik och svårigheter med uppdraget som familjen innan placering inte upplevt eller kunnat tänka sig. Våra familjehemsföräldrar har dessutom genomgått en utredning som visar deras lämplighet i frågan om de har egenskaperna att vara ”vanliga” och ”normala” vilket vi drar slutsatsen påverkar den tänkta men även den upplevde bilden av deras familj.

6.4.4 Omsorg

För Christer och Helena betyder begreppet omsorg inte bara att ta hand om barnen utan de tycker även att det är viktigt att hela familjen spenderar mycket tid tillsammans och att familjemedlemmarna har roligt ihop.

Även Håkan framhåller vikten av att vara tillsammans och engagera sig i varandra, något som han tror alla placerade barn inte fått möjlighet att uppleva.

Ulrika uppger att det placerade barnet gärna vill vara familjehemsföräldrarna till lags, men detta är något som Ulrika tycker är viktigt att motverka:

”Barn måste få vara barn, särskilt hon som fått ta så mycket ansvar i sitt liv redan.”

Ulrika förknippar omsorg med att spendera tid med barnet. Hon ser det som en dröm att kunna vara hemma på heltid med barnet, något som hon tror barnet skulle må bra av.

Även Lena menar att ett barn kan behöva väldigt mycket tid tillsammans med familjehemsföräldern:

”Det är ju tiden också, den som ofta är svårt att hitta, speciellt om man har flera barn placerade.”

Tomas framhåller att föräldrarna ska visa barnen att det går att klara av problem, att de inte ska ge upp utan fortsätta:

”Livet innebär inte att flyta runt på en räkmacka, för det gör ingen...vi föräldrar ska visa att problemen går att lösa... ju bättre grund de har att stå på desto bättre chans har det att klara av dem (problemen) ”.

Analys

För några av familjehemsföräldrarna ses tid och engagemang som en del av omsorgen som ges till barnet. Vissa önskar att de hade mer tid för aktiviteter och gemenskap, vilket även är sådana teman som Bäck-Wiklund och Bergsten (1997) framställer i sin studie. Deras respondenter angav att detta var kvalitéer som de menade att en idealförälder hade.

Vi tolkar att våra respondenter, enligt Masons omsorgsbegrepp, utför inkännande aktiviteter, eftersom de engagera sig i de familjehemsplacerade barnen, uppmärksammar dem och försöker tillgodose deras behov. Däremot har vi svårt att uttala oss i fall denna inkännande aktivitet har utvecklats till en aktiv känslighet eller inte, eftersom vi inte undersökt detta, men vi kan se att familjehemsföräldrarnas mål och vilja skulle vara att barnen utvecklat denna känslighet.

Sammanfattande analys av temat familjehemsföräldrars egenskaper och vad de behöver kunna ge barnet:

Samtliga av våra respondenter framhåller att det är viktigt att familjehemsföräldrar kan ge barnet trygghet, kärlek, normalitet, rutiner och gränser. Detta för att barnet ska få en bra grund att stå på för att de ska kunna anpassa sig till samhällets krav och normer.

Föräldrarna framhåller vissa specifika egenskaper som en familjehemsförälder behöver ha, dessa är: att kunna känna empati, att vara flexibel, att vara ödmjuk, samt att ha förmåga att lyssna på andra och att kunna reflektera över sig själv och sin roll.

De anser att det är viktigt att vara tillgänglig för barnet, att engagera sig i det och att de spenderar tid tillsammans.

Höjer (2001) menar att familjehemsföräldrarna förväntas ge god och kvalificerad omsorg till barnet. Även våra respondenter anser att det är viktigt med en god omsorg om barnet.

Linden (1982) skriver att familjehemsföräldrar ska kunna knyta an till barnet och ge värme och kärlek. Vi tolkar att flertalet av våra informanter betraktar detta som det mest primära i relationen till ett placerat barn.

Sundell & Thunell (1997) redogör för ett antal områden inom vilka familjehem bör ha kompetens:

- att vårda och fostra samt på ett adekvat sätt lära barnet att hantera känslor.

Våra respondenter framhåller vikten av att ge god omsorg till barnet, vilket vi tolkar grundar sig på att de som föräldrar ska finnas där för och bry sig om barnet. Många av våra familjehemsföräldrar menar att det är viktigt att engagera sig i barnet och att spendera tid tillsammans med det. Detta tolkar vi som en form av att vårda barnet.

En annan del som de anser vara viktig i uppfostran är gränssättning och rutiner. Vi tolkar att de flesta av föräldrarna anser att det är betydelsefullt att lära barnet normer för hur det ska bete sig för att kunna passa in i den samhälleliga kontexten.

En av våra respondenter uppger att det är viktigt att ”känna” av barnet, att tolka dess känslor och beteenden, vilket vi tyder är ett sätt för henne att lära barnet att hantera sina egna känslor.

- att möta barnets fysiska, psykiska, kulturella/moraliska och intellektuella utvecklingsbehov.

Flertalet av våra informanter framhåller att det är viktigt att tillgodose barnets olika utvecklingsbehov. En av våra respondenter påpekar att ett placerat barn kan ha ett behov av att

”bara” få vara barn. Hon har erfarenheten att många placerade barn fått ta mycket ansvar i sitt tidigare hem, vilket lett till att de har fått inta en roll som inte är adekvat för deras ålder. Vi tolkar att detta har påverkat barnets psykiska utvecklingsbehov negativt, på grund av att den psykiska utvecklingsfasen inte fått tid att utvecklas i den takt som motsvarar barnets behov. Flertalet av informanterna framhåller att barnet ska kunna knyta an och känna tillit till familjehemsföräldern, detta tolkar vi vara ett viktigt psykiskt utvecklingsbehov att uppfylla, speciellt i dess utveckling mot skapandet av en tillhörighet och bildande av en identitet. Några av respondenterna talade om vikten av att lära barnet normer, vilket vi ser som ett sätt för föräldrarna att tillgodose barnets moraliska utvecklingsbehov.

- att bejaka barnets känslor för sin biologiska familj och stödja deras relationer till varandra.

Ett av paren vi intervjuade uppger att de placerade barnet har ett speciellt behov som kan behöva bemötas med en viss flexibilitet från familjehemsföräldern. Vi tolkar att ett sådant behov kan vara att bejaka barnets känslor för sina biologiska föräldrar och att stödja relationen dem sinsemellan. Vi tyder att detta kräver en flexibilitet eftersom familjehemsföräldern då måste verka för en god relation mellan sig själv och barnet men samtidigt även mellan den biologiska föräldern och barnet.

- att ge barnen trygga, harmoniska relationer avsedda att bestå livet ut.

Våra informanter framhåller att förmågan att ge trygghet är grundläggande i familjehemsföräldraskapet. Vi tolkar att anknytningen är en viktig del för att barnet ska kunna skapa en trygg relation med föräldern. Dock tyder vi även att denna kompetens kan vara svår att förmedla till ett placerat barn eftersom relationerna dem emellan inte alltid är avsedda för att bestå livet ut och detta kanske inte alltid ens är eftersträvt.

6.5 Betraktar familjehemsföräldrarna uppdraget som ett arbete? Hur resonerar de kring den ekonomiska ersättningen?

Här redogörs respondenternas resonemang om uppdraget, om det ska betraktas som ett arbete eller inte, samt deras diskussioner kring den ekonomiska ersättningen. Först ger vi en definition av vad som menas med arbete enligt Nationalencyklopedin.

6.5.1 Definition av arbete:

En mänsklig verksamhet som genererar ekonomiskt värde i form av varor eller tjänster. Ur ett ekonomiskt perspektiv, kan jämförelser ske mellan förvärvsarbete och obetalt arbete. Kategorier som räknas till obetalt arbetet är exempelvis ideellt arbete, hushållsarbete och studier, där utföraren inte ges en inkomst.

Förvärvsarbete är ett begrepp som beskriver förhållandet mellan arbetaren och arbetsgivaren, där arbetaren förbinder sig genom ett avtal att sälja sin arbetskraft till arbetsgivaren. (Nationalencyklopedin, 2007)

6.5.2 Är familjehemsföräldraskap ett arbete?

Höjers (2001) studie visar att de familjehemsföräldrar hon intervjuat såg uppdraget som en arbetsinsats och relaterade det till den ekonomiska ersättningen de fick. Föräldrarna menade att den ekonomiska ersättningen sågs som ett slags ”erkännande” för att det arbete som de utfört varit betydelsefullt. I likhet med Höjers respondenter har även våra informanter resonerat kring arbetsinsatsen och den ekonomiska ersättningen.

I vårt första tema diskuterar familjehemsföräldrarna vår fråga om huruvida föräldraskapet kan betraktas som ett arbete eller inte.

Tomas tycker att det är en självklarhet att få ekonomisk ersättning i och med att familjehemsföräldrar gör en samhällsinsats, men även ett jobb.

”Uppdraget är ju en form av avlastning för kommunen, ungarna är ju inte nere på stan och hittar på fanskap.”

Tomas drar också paralleller till institutionsvården och menar att de som familjehemsföräldrar till skillnad från anställd personal har jour dygnet runt. Han menar att det i och med detta inte är rimligt att behandlingsassistenterna på en institution får en hel månadslön för sitt arbete medan familjehemsföräldrar endast får ett litet arvode.

Tomas ställer också insatsen de utför i relation till det arbete som socialtjänsten genomför:

”De som utför placeringarna tar betalt för sitt jobb, varför ska vi inte göra det? Vi ska ju inte gå back på det, vilket vi i det stora hela gör ändå.”

Hans fru Ann-Sofie menar i sin tur att hon på grund av att hon varit hemma på heltid med deras placerade barn, ser föräldraskapet som en form av arbete.

Håkan och Ingrid talar om familjehemsföräldraskapet som ett jobb, som inte ger någon lön. Håkan tycker att det skulle vara bra om uppdraget innefattade en lön istället för arvodes- och omkostnadsersättning. Han menar att det då skulle likställas med ett arbete, ett jobb som vilket annat och inte som ”ideellt arbete”, vilket han tror att det kan uppfattas som.

Lena är dagbarnvårdare, något som även Ingrid har varit och de menar därmed att steget till att åta sig ett familjehemsuppdrag inte var särskilt långt.

”Ett dagbarn tar man bara in under dagen och kan inte göra så mycket mer än ge det lite mat och så där. Fosterbarn som kommer kan man ge mer, det är väldigt givande.” (Ingrid)

För Ingrid innebar familjehemsföräldraskapet en möjlighet att välja bort förvärvsarbete och istället kunna vara hemma på heltid med både biologiska och familjehemsplacerade barn. Detta upplevde hon som en positiv aspekt och har gett henne utgångspunkten att hon utför ett jobb och inte enbart ett uppdrag.

Lena påpekar att vissa placerade barn behöver mycket engagemang från familjehemsföräldrarna, vilket gör uppdraget väldigt tidskrävande. Hon menar att detta ger ytterligare en anledning att se på uppdraget som ett arbete.

Sofia och Christer är ambivalenta i sin inställning till om familjehemsföräldraskap är ett jobb eller en insats. Sofia tror att det är många familjehemsföräldrar som delar hennes resonemang:

”Visst, det är ju ett slags jobb, många är ju anställda som familjehem och hemma på heltid, medan andra inte är det, det beror ju mycket på hur mycket barnet kräver.”

I fokusgruppen diskuterar Sofia, Lena och Rolf kring hur synen på familjehemsföräldraskapet som ett arbete kan stärka syftet i insatsen som utförs och därmed legitimiteten. Sofia framhåller dock att hon tycker att det känns främmande att se föräldraskap som ett jobb, eftersom hon uppger att hon inte gör någon större skillnad mellan de biologiska barnen och de familjehemsplacerade barnen.

Både Helena och Ulrika anser, till skillnad från flertalet andra respondenter, att familjehemsföräldraskapet inte är en form av arbete, utan enbart en insats, vilket för Ulrika innebär att hjälpa det familjehemsplacerade barnet och se henne som en lika självklar del av familjen som hennes biologiska barn.

”För oss innebär uppdraget att inte göra någon skillnad på henne och våra biologiska barn. Vi skäller lika mycket på henne som på våra egna så att säga. Hon behandlas som en utav oss och inte som en gäst.”

Sammanfattning/Analys

Majoriteten av våra respondenter ser sitt föräldraskap som ett arbete och anser att de därmed är berättigade till att få ekonomisk ersättning.

Den del av våra respondenter som anser att uppdraget är ett arbete har generellt haft fler än ett uppdrag. För tre av paren har denna syn vuxit fram, allteftersom uppdragen avslutats, men det beror enligt dem också på att de faktiskt insett att uppdraget är tidskrävande och att barnet medfört extra arbete för dem. En av dessa respondenter menar att familjehemsuppdraget kan betraktas som en samhällsinsats, en form av avlastning för kommunen.

En av våra informanter uppger också att hon tror att det är bra om uppdraget ses som en arbetsinsats för att öka professionalismen och legitimiteten.

En annan av dessa respondenter uppger att betraktelsen av uppdraget som ett arbete har möjliggjort det för henne att kunna vara hemma på heltid med både biologiska och familjehemsplacerade barn.

Två av respondenterna är ambivalenta i sin inställning till om familjehemsföräldraskap är ett arbete eller ett uppdrag. Båda har avslutat sina placeringar, men uppger att detta inte har någon betydelse i deras inställning till frågan. De menar att det faktum att de är anställda av kommunen gör att det kan betraktas som ett arbete, men anser även att det är avgörande hur krävande barnet är. En av dessa respondenter tycker att synen på föräldraskap som ett arbete känns främmande.

Av de två respondenterna som anser att uppdraget inte är ett arbete, har en av dem erfarenheter av en placering som avslutades. Barnet var dock bara några månader när det placerades och uppdraget varade i flera år, vilket medförde att familjehemsföräldrarna kunde knyta an till barnet. Den andra av dessa två informanter har en pågående placering som med största sannolikhet är en uppväxtplacering. Båda respondenterna uppger att barnen blev en självklar del av deras familj.

Vi tolkar att familjehemsföräldraskapet blir mer likt det biologiska om barnet placeras vid unga år och om placeringen varar under längre period. Vi tyder även att antalet placeringar familjehemsföräldrarna har haft/har betydelse i detta sammanhang.

Vi drar slutsatsen att de familjehemsföräldrar som likställer sitt familjehemsföräldraskap med ett biologiskt föräldraskap tenderar att se uppdraget som en insats och inte ett arbete.

6.5.3 Familjehemsföräldrarnas resonemang kring den ekonomiska ersättningen

Tidigare forskning visar att det är vanligt förekommande att familjehemsföräldrar är ambivalenta i sin inställning till arvodet. Höjers studie (2001) visar på att föräldrarna anser sig ha rätt till ett arvode för sitt familjehemsföräldraskap. Hennes respondenter menar att de gjort sig förtjänta av detta, dock upplever de att det är besvärligt att ta emot pengar för barn som bor hos dem. Höjer drar slutsatsen att det finns en motsägelsefullhet hos familjehemsföräldrar till att ta emot ekonomisk ersättning för barn som de hyser varma och starka "föräldrakänslor" för. Detta sätts i relation till biologiskt föräldraskap, som inte ger någon ersättning.

Våra respondenter framhåller skilda inställningar till den ekonomiska ersättningen som de mottar för sitt föräldraskap.

Ulrika fastslår att familjehemsföräldraskapet inte är något som hon och hennes man blir tjänar pengar på. Hon uttrycker sig:

"Det kostar att ha barn... vilket barn som helst kostar... därmed är det inga pengar att prata om, det är knappast så att man tar emot ett barn för pengarnas skull."

Både Ulrika och Ingrid talar om att det ungefär går plus minus noll om de räknar inkomster kontra utgifter i familjehemsuppdraget. Ingrid menar dock att hon aldrig reflekterat över detta utan menar att *"det kostar vad det kostar."*

Lena menar det är en nödvändighet att få betalt för att orka kunna engagera sig i uppdraget. Hon framhåller att barn idag ofta vill ha dyra märkeskläder, ha möjlighet att kunna åka utomlands på semester och utöva någon fritidsaktivitet, vilket hon konstaterar är mycket kostsamt.

"Vi vill att barnen ska hänga med så att de inte utmärker sig, vara hyfsat klädda och då kostar det; märkesbyxor, jackor och skor som är dyra. Sen tillkommer kanske en dator på det eller en aktivitet som är kostsam."

Tomas och Håkan framhåller att det är positivt att socialtjänsten tar hänsyn till barnens ålder och därmed också deras behov, när ersättningsnivåerna fastställs. De anser att detta är en

nödvändighet, på grund av att de upplever att barnen blir allt mer kostnadskrävande ju äldre de blir.

Sofia hävdar att hon tror att det svårt för personer att sätta sig in i hur det är att vara familjehemsförälder och att de därmed inte förstår att den ekonomiska ersättningen behövs för den insats som faktiskt utförs. Hon menar precis som Lena, att om hon inte fick en viss ersättning skulle hon inte orka lägga ner den tid och den energi som krävs.

”Folk förstår inte hur jobbigt det kan vara, dessa barn har ingen trygghet, ingen känsla för sammanhållning. Vi får lägga ner jättemycket tid på att de ska kunna lita på oss och ändå så kommer den dagen då det är dags att packa ryggsäcken. Ibland undrar jag vad vi får tillbaka?”
(Sofia)

Ulrika funderar över den ekonomiska ersättningen hon och hennes man får för sitt föräldraskap och tycker att det ibland kan kännas konstigt att ta emot ett arvode, för att vara förälder.

”Jag rör ju om henne på samma sätt som mina egna barn, även om hon har en mamma så behöver hon åtminstone just nu ha mig som mamma också.”

Ulrika menar dock att omkostnadsersättningen går direkt tillbaka till barnet. Hon tycker att det finns så mycket materiella ting som föräldrar vill ge till sina barn. Själv upplever hon att den relativt låga ekonomiska ersättningen gör att hon kan känna sig otillräcklig i sitt föräldraskap, då barnet säger sig behöva så mycket som hon inte har ekonomisk möjlighet att ge.

”Ibland får man ju tänka på att dra in på saker, som att hon inte kan få en ny cykel eller så och det är klart att det drabbar ju henne. Ofta får man tänka sig för två gånger, för det är så lätt att pengarna skenar iväg, det är ju så mycket som barnen behöver och så mycket som de vill ha.”

Både Ulrika och Christer uppger att deras familjehemsplacerade barn lever efter samma villkor som deras biologiska barn. Christer påpekar dock att han trodde att han skulle ha ett annat förhållningssätt i sitt föräldraskap gentemot det placerade barnet, bland annat på grund av den ekonomiska frågan, men konstaterar att det i praktiken inte blev så:

”För mig är det ingen större skillnad på hur jag ser på föräldraskapen... det har fallit sig naturligt att behandla barnen på samma sätt... men jag känner ändå på något sätt att det känns fel att ta emot pengar för att vara förälder.”

Helena säger att den ekonomiska ersättningen inte har någon betydande roll för hennes föräldraskap, hon skulle inte ha tvekat att åta sig uppdraget även om hon inte fått någon ersättning.

”Det är inte det ekonomiska som styr, ersättningen räcker ändå inte till allt som måste köpas... flera gånger är man tvungen att bidra med egna pengar”

Sammanfattning/Analys

Våra respondenternas upplevelser i frågan om hur de förhåller sig till den ekonomiska ersättning har varit av varierande karaktär.

Flertalet anser att den ekonomiska ersättningen är en nödvändighet för att orka engagera sig i uppdraget och betonar att det är kostsamt att ha ett extra barn i familjen. En av respondenterna uppger att de hade åtagit sig uppdraget även om de inte hade fått ersättningen.

Flertalet framhåller att det inte känns konstigt att ta emot ersättning för uppdraget medan några känner sig olustiga i och med att de tar emot en ersättning för att vara förälder.

Thorsén (1991) anser att familjehemsplacerade barn, precis som alla barn, behöver ovillkorlig kärlek, trygghet, omvårdnad och gränser. Hon menar att dessa barn oftast behöver detta i större omfattning, vilket ställer stora krav på familjehemsföräldrarna. Enligt tradition ses dessa ”uppgifter” som en naturlig del i ett föräldraskap. Vi tolkar att det är på dessa grunder som våra informanter upplever en tvetydighet i sitt familjehemsföräldraskap.

Vi ser att det finns en stor variation i våra respondenter svar i frågan om arvodets befintlighet. En del ser arvodet som en nödvändighet för att få ekonomin att gå ihop, eftersom omkostnadsersättningen är för låg för att täcka alla kostnader kring barnet. Detta tolkar vi som en anledning till att föräldrarna anser att arvodet är legitimt, eftersom en stor del av det kommer barnet tillgodo. Ett par av respondenterna upplever att det är svårt att hantera det faktum att deras föräldraskap innefattar ett arvode, vilket vi tyder beror på att de ser sig själva som barnets primära förälder.

Familjehemsföräldrarna vi intervjuat anser att omkostnadsersättningen är berättigad, på grund av att ett placerat barn medför en ökad kostnad för familjen. Vi tolkar att det är så, därför att dessa pengar är ”öronmärkta”, för att gå till barnet och täcka dennes behov.

6.6 Vad har föräldrarna för erfarenheter av familjehemsföräldraskapet och hur har det förändrat synen på uppdraget?

Här presenterar vi de tematiseringar vi har gjort utifrån respondenternas upplevelser om familjehemsföräldraskapets erfarenheter och om/hur erfarenheterna förändrat synen på uppdraget. Svaren har tematiserats utifrån: erfarenheter, positiv respons och förändring.

I vårt resultat finner vi att familjehemsföräldrarna upplever familjehemsuppdraget som spännande och givande, men också påfrestande och tålamodskrävande. Höjer (2001) presenterar liknande resultat; att uppdraget innebär en form av självförverkligande, det ses som en utmaning som ger mycket tillbaka. Hon menar också, likt våra respondenter, att uppdraget är krävande bland annat, i form av att familjen behöver hitta nya förhållningssätt gentemot varandra och reflektera över sina egna roller i familjen.

6.6.1 Erfarenheter

Lena och Rolf ser familjehemsrollen som en oerhört viktig roll för barn som behöver placeras, samtidigt som den många gånger kan vara svår och komplex. Innan Rolf och Lena åtog sig

uppdraget hade de en idyllbild av familj och hade inte den kunskap och förståelse för barn som mår så dåligt som de gör när de kommer ifrån otrygga förhållanden och hur lång tid det oftast tar att bearbeta detta:

”Det blev betydligt tuffare än förväntat och då särskilt de första åren innan man lärt känna varandra och i och med att de biologiska banden inte finns där tar det lång tid att försöka bilda liknande band till fosterbarnen.” (Lena)

Ingrid menar att hon har starkare band till sina biologiska barn:

”Blod är tjockare än vatten”

Hon upplever dock att det är känslomässigt lättare att arbeta med andras barn än med sina biologiska:

”Om det är mina egna barn som har problem så är jag inte lika stark, med de placerade barnen är jag mer professionell... men jag är lika mycket mamma till dom barnen... men tar åt mig på ett helt annat sätt... med mina egna barn så det är mitt eget misslyckande, mitt fel... så är det inte med de placerade barnen...”

Helena och Christer framhåller att familjehemsuppdraget innebär mycket starka personliga känslor som dras åt ytterligheter:

”Uppdraget har inneburit mycket känslor. Vi har känt mycket glädje, men även sorg.” (Helena)

De upplevde att det både var mycket psykisk och fysiskt påfrestande för hela familjen att åta sig uppdraget, då de bl.a. inte fick någon utbildning och placeringen skedde väldigt hastigt. Samtidigt uppger Christer och Helena att insatsen gett dem mycket som föräldrar och en kunskap om att det finns många barn som har det svårt.

6.6.2 Positiv respons

Sofia berättar att utomstående som kommit i kontakt med henne och hennes man uttrycker en beundran över att de varit starka nog att åta sig ett familjehemsuppdrag.

”Oftast har de egna barn som är jobbiga och förstår inte att jag orkar med allt tjafs med de biologiska föräldrarna som strular och ställer till bekymmer”

Hon tror att det oftast är människor som inte vet något om familjehemsvården som framför en negativ föreställning om insatsen. Sofia uppger att stödet hon känner från omgivningen hjälper henne att stärkas i sin föräldraroll.

”Stödet som jag har fått av andra har påverkat mig väldigt mycket... känner bland annat att jag har fått mer energi och ork till att klara av det... det känns mycket lättare att orka med allt jobbigt när man får positiv kritik... det känns faktiskt som jag gör ett bra jobb.” (Sofia)

Ulrika uppger att hon och hennes man enbart har fått positiv respons från omgivningen angående hennes familjehemsföräldraskap:

”Personalen i skolan och andra som träffat henne precis när hon placerades hos oss tycker att hon har gjort stora framsteg, att hon nu är en mycket öppnare och gladare tjej. Vi har blivit väldigt uppbackade och många undrar hur vi orkar ta oss an ett sånt här uppdrag och hur vi får tiden att räcka till.”

Christer upplever även att han och hans fru fått mycket beröm och uppbackning från omgivningen. Helena säger:

”Eftersom vårt samhälle är så litet så fick ju alla reda på att vi skulle ta emot ett barn... folk som vi inte kände frågade om det kunde hjälpa till och organisationer skänkte pengar... alla engagerade sig”

Helena upplever att den positiva responsen medförde att de kände sig stärkta i sitt föräldraskap.

Ann- Sofie beskriver familjehemsföräldraskapet som spännande och givande och hon upplever att hon och Tomas får mycket positiv tillbaka från barnet:

”När man får se ett barn växa upp och blomma ut, att det går bra och fungerar. Se att man som förälder kan ge någonting så att det blir bra”.

6.6.3 Hur har familjehemsföräldraskapet förändrat synen på uppdraget?

Rolf menar att han hade positiv inställning till familjehemsföräldraskapet innan han och Lena själva blev familjehemsföräldrar, hans uppfattning var då inte präglad av de erfarenheter han nu har samlat på sig, både på gott och ont. Han säger att han då inte visste så mycket om vad föräldraskapet egentligen innebar och inte reflekterade så mycket över vilka svårigheter och motgångar som kunde uppkomma:

”När första placeringen gjordes visste vi inte mycket mer än att barnet skulle sova hos oss och leva i vår familj. Nu har vi en mer verklighetstrogen bild av att det faktiskt är ett krävande och svårt uppdrag.”

Efter viss eftertanke framhåller Sofia att hon nog hade föreställningar om att uppdraget skulle bli mer krävande och psykiskt påfrestande för familjen. Hon påpekar att detta varierar ju från uppdrag till uppdrag och beroende på barnets situation. För egen del tror hon att hon haft tur, på grund av att alla berörda parter, kring båda hennes placerade barn, varit samarbetsvilliga:

”Jag föreställde mig nog att det skulle kunna bli en hel del strul med alla som är inblandade i uppdraget; socialsekreterarna, föräldrarna och släktingarna. Man har ju hört historier om andra familjehem som fått ta mycket konflikter med personer runt omkring barnet, men så har det inte alls varit för oss.” (Sofia)

Christer framhåller att han inte trodde att föräldraskapet skulle vara så mångfacetterat och innebära så mycket kontakter med personer kring barnet. Han uppger att han trodde att de som familjehemsföräldrar skulle ha mer bestämmanderätt i frågor som rör barnet.

Rolf hade föreställningen om att han och hans fru skulle få mer stöd från socialtjänsten och inte vara så utelämnade till varandra som han upplever att de många gånger varit:

”Jag känner att socialsekreteraren inte haft så mycket tid att träffa oss eller svara på våra funderingar och frågor, som jag föreställde mig att de skulle ha. Jag trodde att de skulle finnas där som en back-up och att man kunde ringa och få rådfråga mer när det uppstått problem.”

Helena pekar på att hon nu till skillnad från innan är övertygad om att familjehemsföräldraskap kräver utbildning, hade hon idag varit i situationen att hon skulle ta emot ett placerat barn så hade hon velat ha mer utbildning.

Makarna Thomas och Ann-Sofie säger att deras uppdrag inte blivit så som de föreställt sig, men de kan inte svara på hur och tror att det ofta ”blir som det blir” när det kommer till familjehemsföräldraskap och att det är så för många familjehemsföräldrar. Thomas menar att de antagit sig familjehemsföräldraskapet förutsättningslöst:

”Man får se vad det blir av det. Perioder har varit jobbiga, men det har gått upp och ner. Fast jag ångrar inte en dag att vi gav oss in på det.”

Ingrid upplever att familjehemsföräldraskapet förändrat deras egen uppfattning om sig själva som föräldrar, bland annat eftersom de ser sig som mer ödmjuka och förstående.

Håkan tror att han och Ingrid börjat se familjehemsföräldraskapet mer som ett arbete allteftersom tiden gått, något som han inte gjorde från början, då han tänkte utifrån att erbjuda hjälp.

”När det första barnet flyttade härifrån då började man tänka, intala sig själv, att det är ett jobb, för att klara av att fortsätta. Det har blivit mer och mer att man säger det, att det är ett jobb. För att orka gå vidare egentligen.”

Sammanfattning

De flesta av respondenterna uppger att de har fått positiv respons från omgivningen, vilket medfört att de känt sig stärkta i sitt föräldraskap. Omgivningen har uttryckt en beundran för familjehemsföräldrarnas styrka och vilja att åta sig detta speciella föräldraskap. Flera av familjehemsföräldrarna efterfrågar dock mer handledning och stöd från socialtjänstens sida i sin föräldraroll.

En del av våra respondenter upplever att familjehemsföräldraskapet blev mer krävande och påfrestande än vad det tidigare hade trott. Detta har lett till att bilden av familjehemsuppdraget hos en del informanter har förändrats och att den utifrån kunskap blivit mer verklighetstrogen. Ett par av respondenterna uppger även att uppdraget har förändrat deras uppfattning om sig själva som föräldrar.

7 Avslutande diskussion

Vi kommer här att belysa våra förväntningar som vi hade innan påbörjad uppsats, även studiens styrkor och begränsningar kommer att exemplifieras och dess bidrag till forskningen. Vi kommer också i detta avsnitt att ge rekommendationer för vidare studier inom detta ämne, som vi anser vara relevanta för framtiden.

7.1 Slutsatser

Vår studie syftar till att belysa familjehemsföräldrars upplevelser av sitt föräldraskap och de familjebilder familjehemsföräldrarna har. Vi försöker illustrera den ekonomiska ersättningen i relation till familjehemsföräldrarnas upplevelser av sitt föräldraskap.

Även vilka erfarenheter som familjehemsföräldrarna fått med sig av uppdraget har vi velat klarlägga och om synen på uppdraget i så fall förändrats.

Vi beskriver inledningsvis olika familjebilder, bland annat kärnfamiljen och det traditionella familjehemmet. Bilden av kärnfamiljen var något som vi trodde skulle existera hos de respondenter vi intervjuade, vilket till viss del var fallet. Att bilden av familjehemsföräldrarnas sociala situation, att de exempelvis bor på landsbygden och lever i stabila äktenskap, har våra informanter bekräftat. Detta beror på att barnen som ska placeras är i stort behov av dessa förutsättningar finns, men även dels på grund av att det från myndigheters sida setts som läkande och stärkande för barnen.

Denna bild är något som förändras i och med att samhället utvecklas men även något som sitter ganska djupt rotat, vilket vi märkte under studiens gång. Flera av familjehemsföräldrarna menade att de inte hade särskilt traditionella bilder av familj eller familjehem, men de allra flesta levde trots detta i en form av kärnfamilj. Vi kan anta att deras ålder spelar viss roll, då vi menar att deras generationer (50- och 60-talister) har en annan bild än exempelvis 80-talister har, om vad en idealfamilj innebär och hur den ska se ut.

Bäck-Wiklund och Bergsten (1997) menar att kärnfamiljen fortfarande står för familjeidealet, även om människor har börjat ändra sina föreställningar om vad en familj är, det vill säga familjebilderna som de har.

Vår förväntan var att det skulle finnas tydliga skillnader mellan männens och kvinnornas föreställningar men i våra intervjuer besannades inte detta. Det visade sig förekommer få könsspecifika skillnader om familjehemsföräldraskap i svaren vi erhölet. De skillnader som framkommit är att två av kvinnorna valt att stanna hemma med barnen och på heltid sysselsätta sig med familjehemsuppdragen, medan deras män har förvärvsarbetat utanför hemmet. Männens tycks även till viss del anse att familjehemsuppdraget är ett arbete i högre utsträckning än kvinnorna, som vi tolkar är lite mer ambivalenta i detta ställningstagande.

I och med vårt intresse att undersöka hur normativa föreställningar påverkar familjehemsföräldrarna och deras föräldraskap ställde vi frågor av karaktären; upplever du/ni att det finns en traditionell bild av familjehem och kan ni i så fall identifiera er med denna bild? Upplever du/ni att omgivningen har föreställningar kring er som familj och inverkar det i så fall på ert familjeliv?

Vår förväntan var att det skulle finnas relativt många föreställningar som familjehemsföräldrarna kommit i kontakt med via omgivningens, medias och myndigheters bilder av familjehemsinsatsen. Dessa förmedlade föreställningar bestod särskilt av en ekonomisk vinning och tvivelaktiga motiv till anledningen att människor åtar sig ett familjehemsuppdrag. Flera av föräldrarna hade dock fått mer positiv än negativ respons och flera menade att den negativa inställningen härstammar från okunskap i samhället och från medias rapporter om ogynnsamma förhållanden i familjehemmen. I och med detta tolkar vi att det behövs mer kunskap kring familjehemsvården samt en mer nyanserad mediareportering.

Något som våra respondenter ansåg var en svårighet i deras familjehemsföräldraskap var det delade föräldraskapet. Flertalet menade att det krävdes att socialtjänsten kunde erbjuda stöd och handledning på ett sätt som föräldrarna kan använda sig av i sitt praktiska handlande. Därmed tyder vi att familjehemsföräldrarna skiljer detta föräldraskap från ett biologiskt föräldraskap. Det var i detta sammanhang som informanterna allra tydligast beskrev att deras föräldraskap har en specifik karaktär då de inte enbart ska dela barnet med de biologiska föräldrarna utan även med myndigheter.

Vi har i vår studie kommit fram till att det speciella med familjehemsföräldraskapet är att kunna förmedla trygghet samtidigt som det ständigt finns en otrygghet i uppdragets utformning. Otryggheten tror vi grundas främst på att många familjehemsföräldrar inte vet hur länge uppdraget skall vara och på att vissa placeringar kan avbrytas relativt tvärt och att barnet då måste flytta hem till de biologiska föräldrarna.

Många av våra informanter menade att de enbart var vanliga familjer och att de inte ansåg sig ha några specifika egenskaper utan framhöll föräldraskapet som något helt vanligt. Dock kan vi se att dessa föräldrar har flera specifika egenskaper som de ger till barnet som placerats i deras hem. Dessa kompetenser är bland annat att ha förmåga att ge empati till barn som har varit utsatta för psykisk påfrestning och därmed försöka fylla ett tomrum av besvikelse, sorg och misstro. Familjehemsföräldrarna ska också kunna finnas där som stöd och vägleda den unge på liknande sätt som vid ett biologiskt barn, även om banden inte finns där. Hur dessa sociala band skapas är särskilt intressant och vi upplever att flera av dem vi intervjuat inte kan förklara hur de gått tillväga. Våra respondenter ger dock exempel på hur de ger kärlek, närhet, trygghet och god omsorg och att på så vis kan barnet känna tillit, växa och utvecklas. Vi drar slutsatsen att det är genom denna omsorg som de starka sociala banden, som till mångt och mycket kan liknas vid de biologiska, kan formas mellan ett familjehemsplacerat barn och en familjehemsförälder.

7.2 Reflektion

Vi fann liknande mönster i våra familjehemsföräldrars upplevelser, med vad som konstaterats i tidigare forskning (bland annat av Höjer 2001 och Landfors 2006).

Även om studien inte ger en allmän bild har den exemplifierat 10 olika sorters uppdrag, familjehemsföräldrarnas erfarenheter, upplevelser och föreställningar har granskas och tolkats. Vi har dock enbart utgått från familjehemsföräldrarnas erfarenheter och föreställningar, vilket ger en bild av deras bilder men inte av de andra inblandade parterna i uppdraget.

Vi hoppas emellertid att vi har kunnat förmedla en nyanserad bild av familjehemsföräldraskapet och på så sätt bidra till forskningen inom familjehemsvården.

Något som vi finner särskilt intressant är att familjehemsföräldrarna ständigt återkommer till att de ”bara är en vanlig familj”, vilket vi kan tänka oss har med den så kallade jantelagen att göra. Vi tror att det kan uppfattas som lite ”ofint” att tala kring vad de själva gör som faktiskt är bra och speciellt. Tomas ord får exemplifiera vår tankegång:

”Visst, finns det en sådan bild, absolut... och det är här jantelagen kommer in... du är inte så bra som du tror att du är...”

Vi tror att detta kan ha färgat vår studie till viss del, att vi inte kunnat gå djupare i informanternas föreställningar och resonemang. Till exempel skulle vi kunnat utföra observationer eller ge familjehemsföräldrarna fiktiva berättelser som de sedan kunnat resonera kring, i fråga om föräldraskap och familjebilder.

7.3 Vidare forskning

Vidare forskning som vi anser skulle vara intressant är att likt vår studie, utifrån ett större antal respondenter titta på den ekonomiska ersättningen i förhållandet till uppdraget och föräldraskapet, samt se hur den påverkar och hur föräldrarna hanterar detta faktum, något som Höjer till viss del redan gjort. Våra tankar riktar mer in sig på hur familjehemsföräldrarna ska kunna ge barnet en kärleksfull plats i familjen, samtidigt som en form av lön för föräldraskapet betalas ut.

Det hade även varit intressant att titta på uppdraget och den ekonomiska ersättningen utifrån barnens perspektiv, för att se hur de upplever det och sedan jämföra detta med familjehemsföräldrarnas upplevelser.

I vår studie framhåller föräldrarna att kontakten med socialtjänst är bristfällig, bland annat är avsaknaden på handledning och stöd i föräldraskapet ett stort problem. Vi tycker att det hade varit intressant att titta på omfattningen av detta beskrivna problem och undersöka vad föräldrarna egentligen efterfrågar i uppdraget.

Intressant skulle även vara att undersöka på socialtjänstens bilder, liksom biologiska föräldrars bilder, av familj och föräldraskap som sedan skulle kunna jämföras med familjehemmets.

Vi har härmed kommit till slutet av vår uppsats och vill ge ett tack till berörda respondenter som medverkat. Vi vill även sända ut ett tack till vår handledare.

8 Referenslista

I vår referenslista har vi valt att använda oss av rubriker för att underlätta för läsaren i letandet efter referenser. Vi har delat in dessa i; Litteratur, Rapporter, Media och Internet.

Litteratur:

Berger, L.P och Luckman, T: "*Kunskapssociologi- hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet*" Helsingborg, Schmidts Boktryckeri AB, 1979

Bryman, A: "*Social research methods*" University Press, Oxford 2001

Bäck-Wiklund, M och Bergsten, B: "*Det moderna föräldraskapet – en studie av familj och kön i förändring*", Natur och kultur, Stockholm 1997

Bäck-Wiklund, M. och Lundström, T: "*Barns vardag i det senmoderna samhället*", Natur och kultur, Stockholm 2001

Erman, M: "*Barnet och familjehemmet: en handbok om socialnämndens ansvar*", Svenska kommunförbundet, 2003

Gilje och Grimen: "*Samhällsvetenskapernas förutsättningar*", Daidalos, 1995

Hacking, I: "*Social konstruktion av vad?*" Thales, Stockholm, 2000

Holme I.M. och Solvang B.K: "*Forskningsmetodik: om kvalitativa och kvantitativa metoder*" Studentlitteratur, Lund 1997

Hübner, L: "*Narkotika och alkohol i den allmänna opinionen*" Rapport i socialt arbete, Stockholms universitet, Institutionen för socialt arbete, 2001

Höjer, I: "*Fosterfamiljens inre liv*", Kompendiet - Göteborg, Avhandling, Institutionen för socialt arbete, 2001

Johansson, H: "*Brist på manliga förebilder – dekonstruktion av en föreställning och dess praktik*", Intellecta Docusys, Göteborg 2006

Jonsson, Kellberg, Moberg Hovmark, Dahl-Hellström & Holm: "*Barn och familjer*", Liber Förlag, Stockholm 1983

Killén, K: "*Svikna barn*", Wahlström & Widstrand, Stockholm 1991

Kvale, S: "*Den kvalitativa forskningsintervjun*" Studentlitteratur, Lund 1997

Körner, S och Wahlgren, L: "*Praktisk statistik*", Studentlitteratur, Lund 2002

Landfors "*Förälder på uppdrag av samhället*" C-uppsats, Stockholms universitet, 2006

Larsson, S/Lilja, J/Mannheimer, K (red): "*Forskningsmetoder i socialt arbete*" Studentlitteratur, Lund 2005

Linden, G: "Byta föräldrar", Liber Malmö, 1982

Malterud, K: "Kvalitativa metoder i medicinsk forskning" Studentlitteratur, Lund 1998

Marlow, C: "Research methods for generalist social work" Brooks/Cole Thomson Learning, Cambria Calif 2000

Nordenfors, M: "Ett reflexivt syskonskap", Intellecta Docusys, 2006

Pervin, A: "Recruiting foster carers – policies and practices from a Swedish perspective", International Master of Science in Social Work Gothenburg, 2007.

Regné, M: "Familjebilder", Intellecta Docusys, 2006

Sundell, K & Thunell, M : "Att arbeta som familjehem: en undersökning av familjevården", Stockholm; FoU-rapport 1997:4

Svenning, C: "Metodboken" (samhällsvetenskaplig metod och metodutveckling: klassiska och nya metoder i informationssamhället: källkritik på Internet) Lorentz, Eslöv 2003

Sveriges rikets lag:

Lagen om särskilda bestämmelser av unga
Socialtjänstlagen 2001

Thorsén, K: "Ge, få och växa: information till blivande familjehem" Svenska kommunförbundet, Stockholm och Kommentus, Skribenten Älvsjö 1991

Triseliotis, Sellick, Short: "Foster Care: Theory and Practise", 1995

Wenneberg, S-B: "Socialkonstruktivism: positioner, problem och perspektiv" Malmö Liber ekonomi, 2001

Wibeck, V: "Fokusgrupper: om fokuserande gruppintervjuer som undersökningsmetod" Studentlitteratur Lund, 2000

Wåhlander, K: "Familjehem – stöd och hjälp" Stockholms socialförvaltning, Stockholm 1990

Rapporter:

Familjehemmens riksförbunds tidning "Familjehemmet" Bilaga till Familjehemmet nr 4, 2006
Vetenskapsrådet 1990

Socialstyrelsen, Barn och unga – insatser år 2006

Socialstyrelsen: "BBIC (Barns Behov I Centrum) Grundbok", 2006

Media och Internet:

SVT:s Agenda 071111

www2.riksdagen.se

www2.riksdagen.se/internet/rrweb.

nsf/cfebcc69fe00ecec125673d0037d9d7/2a3ec6bef427e90dc1256bd70040cf90/\$FILE/rap010216.doc (2001) (Hämtad 2007-11-07)

DN 07-01-09 Gert Svensson ”*Jag längtar efter mamma nästan jämt*”

9 Bilaga

9.1 Intervjuguide:

Bakgrundsfrågor:

Civilstånd? Ålder? Kön? Boende?

Hur länge har ni varit familjehem?

Hur många familjehemsplaceringar har ni haft?

Har ni biologiska/adopterade barn?

- Vad innebär familj för er?
- Vad har ni för bild/er av en familj? Har uppdraget förändrat dessa bilder? Om ja, på vilket sätt?
- Vad har ni för bild/er av ett familjehem? Har uppdraget förändrat dessa bilder? Om ja, på vilket sätt?

- Vad innebär familjehemsuppdraget?
- Hur ska en familjehemsförälder vara?
- Hur upplever ni familjehemsföräldrarollen?

- Har synen på föräldraskap ändrats sen ni fick ert uppdrag? Om ja, på vilket sätt?
- Blev uppdraget och föräldraskapet som ni förväntade er? Beskriv.....

- Hur förhåller ni er till att ni får ekonomisk ersättning?
- Är ersättningsnivån rimlig i förhållande till uppdragets omfattning?
- Vad har ni för tankar kring den insats ni gör, betraktar ni det som ett arbete eller inte?

- Upplever ni att omgivningen har föreställningar om er som familjehem? Om ja, hur ser dessa ut?
- Upplever ni att dessa föreställningar inverkar på ert föräldraskap? Om ja, hur?

- Upplever ni att det finns en traditionell bild av familjehem i samhället som den s.k. ”goda familjen”?
- Kan ni identifiera er med denna bild? Hur?
- Upplever ni att det existerar en sådan bild hos omgivningen?